

Tajna Samo-Ostvarenja

PRATYABHIJNA HRIDAYAM - KSEMARAJA

Komentari: I. K. TAIMNI

Tajna Samo-Ostvarenja

PRATYABHIJNA HRIDAYAM - KSEMARAJA

Komentari: I. K. TAIMNI

Iako nije baš poznato, *Pratyabhijna Hridayam*, jedno je od remek-djela okultne književnosti. Da bismo studentu mogli dati neku predodžbu o opsegu i filozofskoj veličini onoga što želimo razmatrati u okviru samo dvadeset aforizama sadržanih u ovoj raspravi, prvo moramo iz ptičje perspektive pogledati panoramu unutarnjih stvarnosti koje su nagoviještene u ovoj vrijednoj raspravi. Ovo će studentu omogućiti da lakše shvati vrijednost ovog kratkog majstorskog izlaganja, koje u vrlo sažetom obliku daje bitna znanja potrebna za koračanje putem praktičnog okultizma. Ona će mu također omogućiti da uloži vlastiti mentalni napor i intuitivan uvid kako bi izvukao ogromne zalihe okultnog znanja koje su samo nagoviještene u ovim aforizmima. Iz tog je razloga knjiga izuzetno pogodna za one koji uče vještinu meditacije kako bi mogli dublje zaroniti u unutarnja područja znanja i iz njih izvući ono što se ne može izraziti riječima.

Baveći se aforizmima u našu današnju svrhu, možemo ih podijeliti u skupine prema određenim aspektima problema koji je središnja tema ove knjige, a to je Samo-ostvarenje ili „prepoznavanje“ naše stvarne duhovne prirode metodama joge.

Očito je da je aspirant, koji je uključen u ovaj svijet i njegove iluzije i ograničenja, posljedično tome, izgubio svijest o svojoj božanskoj prirodi. On treba spoznati suštinsku prirodu ovog svijeta u koji je uključen ako želi razumjeti i primijeniti potrebna sredstva za povratak svoje slobode. U tu svrhu on ne mora imati detaljno znanje o kozmogenezi ili srodnim filozofskim problemima, već samo ono temeljno i bitno znanje o prirodi svemira koje baca svjetlo na način sudjelovanja i sredstva za oslobađanje. Prva tri aforizma *Pratyabhijna Hridayam* stoga majstorski čistom filozofskom mišlju u sažetom obliku daju podrijetlo i prirodu svemira, ali tako jasno rečeno da ga svaki aspirant može lako razumjeti.

Nakon što se pozabavio prirodom svijeta u koji je uključena pojedinačna *atma* ili Monada, autor se nastavlja baviti prirodom Monade koja je u to uključena i čije je oslobađanje od iluzija i ograničenja svijeta cilj Samo-ostvarenja. Razmatrajući Monadu i njezino oslobađanje, moramo razlikovati njenu vječnu, duhovnu prirodu i psihički mehanizam koji se neprestano mijenja i od kojega se mora osloboditi. Aforizam 4 daje ideju o ovoj vечноj i božanskoj Monadi skrivenoj unutar psihičkog mehanizma. On pokazuje kako je sa jedne strane povezana sa univerzalnom sviješću iz koje potječe, i sa druge strane sa psihičkim mehanizmom u koji je uključena. Ono što bi obični učenjak objašnjavao dugim poglavljima, jednostavno je i kratko rečeno unutar jednog

aforizma koji ulazi u samu srž stvari i na taj način uspijeva dati čudesno jasnu i istinitu ideju onoga što se želi prenijeti čitatelju. Tajna jasnog i jezgrovitog izlaganja bilo koje teme je ući u samu srž stvari i jednostavno priopćiti ono bitno.

Nakon ukazivanja na bitnu prirodu *atme* u aforizmu 4, autor u aforizmu 5 daje ideju o bitnoj prirodi uma ili psihičkog mehanizma unutar kojeg je *atma* i kroz koji djeluje na različitim pojavnim razinama. Ovdje ponovno vidimo istu majstoriju u izjavi od nekoliko riječi duboke okultne istine koja je od vitalnog značaja za aspiranta. Prema ovom aforizmu um nije ništa drugo doli duh koji se spustio u niže razine, stvorio individualni mentalni svijet diferencijacijom svoje centralizirane svijesti i poistovjećujući se s ovim svijetom uključio se i zatvorio u njega.

Treba brižljivo napomenuti da je ukazivanje na ovu temeljnu činjenicu, na duboko značenje ovog krajnjeg odnosa između čistog Duha i pojedinačnog uma u kojem je zatočen, od najveće važnosti za aspiranta Samo-ostvarenja. Činjenica je da je individualni um samo derivat Duha i da ne postoji odvojeno od Duha. Iz tog je razloga vježbom joge moguće učiniti da um nestane i vrati se u stanje Duha iz kojeg je proizašao. Naravno, ovaj odnos uma i Duha svojstven je okultnoj doktrini prema kojoj postoji samo Jedna Stvarnost, ali ona zahtijeva jasno pojmovno objašnjenje kako bi povratila svoje duboko značenje.

U centralizaciji i diferencijaciji svijesti, koja dovodi do uključivanja Duha u materiju, atma postaje i po znanju i po snazi neizmjereno ograničena. *Maya* djeluje, zahvaljujući kojoj *atma* gubi svijest o svojoj stvarnoj prirodi i na taj način je uključuje u iluzije nižih svjetova. U *Pratyabhijana Hridayam* o ovom ograničenju znanja i snage govori se odvojeno, premda je njihovo ograničenje istovremeno odgovorno što pojedinca povuče *samsara*.

Pojedinačna duša, sa svojim krajnje ograničenim i iluzornim znanjem, u aforizmu 6. naziva se *mayapramata*. Ova fraza znači „znalac čije je znanje ograničila i izvitoperila *maya* ili iluzija“. Ograničenje znanja toliko je veliko da *atma*, čija je svijest u osnovi jedno s univerzalnom sviješću i stoga obuhvaća čitav svemir, postaje obična individualna duša koja trči za svakojakim predmetima nestvarnog svijeta kako bi utažila svoju glad za srećom.

U aforizmu 4 naznačena je temeljna priroda individualne *atme* ili Monade i psihički mehanizam u koji je ona uključena. Aforizam 7 vraća se na isto pitanje kako bi se dodatno osvijetlilo subjektivne i objektivne aspekte njene prirode. Pokazalo se da je *atma* u svom subjektivnom aspektu u biti jedno, ali da u pojavnosti djeluje kao dvostruko, trostruko i četverostruko. Ista *atma* u svom objektivnom aspektu pruža obilježja pojavnog svemira, a ovaj komplementarni aspekt njene prirode naziva se *prakriti*, kojoj je u hinduističkoj filozofiji suprotnost *purusa*, subjektivno jastvo. Objektivni aspekt njene prirode naveden je kao pentada i heptada. Kako je to pitanje raspravljeno u komentaru na aforizam 7 ovdje u njega ne trebamo ulaziti.

Nakon što je odredio i podijelio subjektivne i objektivne aspekte stvarnosti, autor u aforizmu 8 ističe da je svrha različitih filozofskih sustava samo izložiti te aspekte, tj. da različiti sustavi stavljaju naglasak na različite aspekte. Ovo je važan aforizam jer jasno određuje svrhu filozofskih misli i ukazuje u kojem smjeru bi se te misli trebale kretati

ako žele služiti toj svrsi, umjesto da vijugaju raznim irelevantnim putevima, a ponekad i prerastaju u uzaludnu i besciljnu intelektualnu vježbu za zadovoljavanje intelektualne znatiželje malog broja ljudi. Ako se ovo stajalište prepozna kao razumno, to ne samo da će osmisliti smjer filozofske misli, već će stvoriti filozofiju koja će imati dinamičan odnos sa religijom i znanošću i pokazati nužnost usvajanja integralnog pristupa svim problemima ljudskog života.

Centralizacijom i diferencijacijom svijesti *atma* dolazi u postojanje, a njeno znanje tim postupkom do te mjere je ograničeno da se počinje ponašati kao zabludjela individualnost izgubljena u džungli svjetovnih želja i iskustava. Svijest i snaga su u korelaciji i ne mogu se razdvojiti. Dakle, kada je na ovaj način znanje ograničeno, i snaga je istovremeno također odgovarajuće ograničena. Ne samo da je ograničena, već se u njenom izvršavanju narušava snaga iluzija u koje je pojedinac uključen.

Kako se u vježbanju božanska snaga, koja teče kroz pojedinca, izobličava neznanjem i silama iluzije, u aforizmu 9 nije istaknuto, jer je ta pojava tako uobičajena i primjetna. Ali aforizam ističe da ovo ograničenje snage dovodi do gomilanja svih vrsta učinaka, poput karme, od koje individualna *atma* biva vezana za niže svjetove. Ti se učinci ne mogu pojaviti u svijetu Stvarnosti u kojem su znanje i snaga beskonačni i neiskvareni. Mogu se pojaviti samo u svijetu nestvarnog, gdje je u ranim fazama evolucije snaga individualne *atme* ograničena i svedena gotovo na stanje nemoći.

Tek kada se duhovna priroda čovjeka dovoljno razvije, božanska snaga skrivena u njegovom srcu počinje se sve više spuštati kroz središte njegove svijesti i on može postupno raspršivati te iskrivljujuće i zamračujuće činitelje koji ga drže u iluzijama i privlačnostima nižih svjetova. Ova snaga nastavlja jačati i jačati sve dok sve iluzije i vezanosti, koje svijest drže zatočenom, ne izgore i dok obmanuta Monada ne postigne oslobođenje kroz Samo-ostvarenje kao što je istaknuto u aforizmu 15.

Postoji li kakva vanjska naznaka da je obični pojedinac, uronjen u privlačnosti i težnje nižih svjetova, doista ograničeni izraz univerzalne svijesti koja je izvor i osnova pojavnog svemira? Aforizmi 10 i 11 pokušavaju odgovoriti na ovo pitanje. Ističu da unatoč ogromnim ograničenjima nametnutim univerzalnoj svijesti i njenoj snazi, onda kada je ona centralizirana, pojedinac, iako zaveden, nastavlja nesvjesno i na ograničen način vršiti božanska djelovanja makrokozmosa, predsjedavajućeg božanstva pojavnog sustava. Ta činjenica u određenoj mjeri ukazuje na njegovo božansko podrijetlo i božanske potencijale koji su skriveni u njemu. Koja su to božanska djelovanja i kako ih makrokozmos i mikrokozmos izvode objašnjeno je u komentarima na ova dva aforizma i o njima ovdje nije potrebno raspravljati.

Ograničenja univerzalne svijesti kad je ona centralizirana i izražena kroz pojedinačno središte svijesti lišava pojedinca svijesti o njegovoj božanskoj prirodi, a zabluda uzrokovana ovom lišenošću tjera ga da trči za svakojakim svjetovnim predmetima i u uzaludnoj potrazi za srećom. Kako, istodobno ograničenje božanske moći i zabluda koju uzrokuje *maya*, utječu na ponašanje jednog takvog pojedinca? Aforizam 12 pokušava malo osvijetliti ovo pitanje. Prema njemu, pod ovom zabludom, pojedinac počinje božansku moć, koja teče kroz njegove nositelje, smatrati svojom osobnom snagom, koja mu pripada i koju ima pravo koristiti na način kako to želi. Upravo je taj stav odgovoran za gotovo univerzalnu zlouporabu te snage u svijetu. Umjesto da sebe

smatra pukim povjerenikom te snage i da je pravilno koristi, pojedinac koji nema osjećaj razlučivanja počinje je koristiti na neodgovoran način, pa je i zloupotrebljava za stjecanje krajnje sebičnih, a ponekad i zlih ciljeva.

Slijepa potraga za moći i neprestani napor da je se prigrabi kad god i gdje god najsigurniji je pokazatelj činjenice da je pojedinac silno uključen u iluzije svijeta. Stoga kad je moć prigrabljena na ovaj način njena zlouporaba je neizbježna. Za pojedinca koji se izdigao iznad svjetskih iluzija, čak i u maloj mjeri, moć više nema privlačnost, a niti je on želi ili traži, jer ona znači dodatne odgovornosti koje se moraju obavljati najpažljivije i najobzirnije. Ali kada mu dođe prirodno u izvršavanju njegovih dužnosti, on je ne odbija, već je ispravno koristi, kao povjerenik Božanskog Života koji mu je tu moć dao u ruke. Pravilnoj upotrebi moći mora se naučiti svaki aspirant koji želi postati svjesni agent Božanskog Života u ispunjenju Božanskog Plana. Ona je dio poduzete samodiscipline u svrhu postizanja Samo-ostvarenja, a njena se tehnika obično naziva *niskamakarma*.

U gore spomenutim aforizmima obrađena je centralizacija Stvarnosti i ograničenje svijesti i snage koje proizlazi iz gubitka svijesti o našoj stvarnoj prirodi. Postavlja se pitanje: Je li ovaj proces reverzibilan? Drugim riječima, je li moguće decentralizirati svijest vraćanjem svijesti o našoj stvarnoj prirodi, nadići iluzije i ograničenja u koja smo uvučeni? Aforizam 13 potvrdno odgovara na ovo pitanje i daje općenito načelo načina na koji se to postiže.

Da bismo razumjeli značaj ove metode, potrebno je zapamtiti da se, kada se svijest uključi u niže svjetove, događaju tri stvari: (1) svijest ili *citi* spušta se iz svog čistog integriranog stanja iz svijeta Realnosti u niže diferencirano stanje svjetova *uma* ili *cittam*, (2) um postaje tim procesom okrenut prema van, (3) kod pojedinca dolazi do gubitka svijesti o njegovoj stvarnoj prirodi. Očito je stoga da, ako se želi ostvariti Samo-ostvarenje, treba doći do preokreta u sva ova tri procesa. To je činjenica koju aforizam 13 navodi u kratkom obliku. Ista ideja izražena je nešto drugačijim jezikom u aforizmima II-10 i 11 *Joga-Sutri*.

Da proučavatelj ne bi mislio da je ovaj preokret procesa involucije, kojem je cilj vježbanje joge, nešto neprirodno, umjetno nametnuto izvana, aforizam 14 jasno ističe da je involucija svijesti Monade u niže svjetove ono što je neprirodno, jer ona pripada svijetu Stvarnosti i utemeljena je u svojoj najdubljoj prirodi u samom srcu *cit* i *anande*. Upravo ta činjenica objašnjava univerzalni poriv da svjesno ili nesvjesno povrati božansko nasljeđe koje je izgubila, sudjelujući u pojavnim svjetovima. Stvarnost, koja je skrivena u njenom srcu, čak i u stanju ropstva, slična je vatri koja automatski počinje paliti sve što je nestvarno u njenom životu i u tim procesom stiže sve veći i veći intenzitet. Kad ova vatra, koja se iskazuje kao duhovno razlučivanje, postigne potrebni intenzitet, ona sagorijeva cijelu strukturu nestvarnog i iluzornog svijeta stvorenog umom, a zatim nesmetano blista u srcu prosvijetljene osobe u svom božanskom sjaju, kako je istaknuto u aforizmu 15.

Nakon što se pozabavio mehanizmom uključenosti Monade i općom metodom kojom se ovaj proces može preokrenuti, a Monada osloboditi iluzija nižih svjetova putem Samo-ostvarenja, autor u aforizmu 16 daje neke naznake ovako stečenog stanja prosvjetljenja. U ovom aforizmu treba primijetiti tri točke.

Prva se odnosi na suštinsku prirodu Monade koja je božanska i zato se dijeli na *sat-cit-ananda* prirodu Božanstva. Zašto su u ovom aforizmu spomenuta samo dva od ova tri aspekta božanstva, *cit* i *ananda*, jasno je rečeno u komentaru na aforizam.

Druga točka koju treba primijetiti u proučavanju ovog aforizma jest da je u stanju Samo-ostvarenja mehanizam, koji je svijest evoluirala na nižim razinama, ostao netaknut u svojem djelovanju, i da svijest kroz njega nastavlja djelovati kao i prije. Kakva je onda razlika između stanja prije i nakon Samo-ostvarenja? Razlika je u opažanju ovog mehanizma i da su njegova djelovanja u osnovi iste prirode kao i svijest, a ne odvojena i neovisna o njoj, kako je istaknuto u prošlom aforizmu. Sada se on vidi u svjetlu Stvarnosti i kao dio te Stvarnosti, koja je Jedna, Cjelovita i Nedjeljiva i stoga ne zaklanja svijest o toj Stvarnosti, koja u sebi obuhvaća i sadrži sve u svemiru. Ovaj fascinantni koncept detaljnije je obrađen u nekim aforizmima *Siva-Sutre*.

Treća točka koju treba primijetiti u ovom aforizmu jest da je postignuće ovog vrhovnog stanja, stanje u kojem se sve, uključujući um, nositelje i djelatnosti *atme*, doživljava kao različiti aspekti i izrazi Jedine Stvarnosti. Ono oslobađa Monadu ropstva nižih svjetova i omogućuje joj da u njima djeluje kao slobodan pojedinac kad i ako to postane neophodno. Ovo stanje prosvjetljenja ne samo da je oslobađa ropstva, ograničenja i iluzija nižih svjetova, već je trajno i nepovratno oslobađa, kad je proces Samo-ostvarenja jednom završen. Na tu je činjenicu potrebno ukazati, jer je ovaj proces progresivne naravi, a do konačnog i nepovratnog stanja može se doći samo nizom posrednih stanja djelomičnih i privremenih uvida u Stvarnost. Ali ako se usvoje potrebna sredstva nagoviještena u aforizmu 16 *Pratyabhijana Hridayam* i aforizmu III-24 *Siva-Sutre*, tada je proces prosvjetljenja završen, a pojedinac se trajno i nepovratno utvrđuje u svijetu Stvarnosti. Postizanje ovog stanja svijesti o Stvarnosti tijekom takozvanih nestvarnih ciljeva u ovom se aforizmu naziva *jivanmukti-dardhyam*. No, sloboda od nužnosti ponovnog rođenja nije konačni cilj Samo-ostvarenja. Postoji još jedna prepreka koju treba prijeći kako bi ovaj postupak bio potpun i nepovratan. O ovoj krajnjoj fazi govori se u aforizmu 19 ove rasprave i aforizmu III-25 *Siva-Sutre*. Također je nagoviještena u nekim aforizmima *Joga-Sutri*, npr. III-35, III-54 i III-55.

Kako postići ovo stanje o kojem se govorilo u prethodnom aforizmu? Aforizam 17 daje odgovor u izjavi od pet riječi, koja je opet remek-djelo kratkoće i jasnog izraza. Svim proučavateljima okultne nauke poznata je ideja da je cjelokupna Stvarnost, u svim svojim beskonačnim aspektima, prisutna u središtu ljudske svijesti, u sloj za slojem nesagledivim dubinama nezamislivog sjaja, a Samo-ostvarenje da je samo sredstvo za rasplitanje i otkrivanje ovih stvarnosti skrivenih u središtu. Ovaj rasplet se odvija procesom progresivnih i neprestanih promjena unutar uma i svijesti pojedinca, unoseći u polje svijesti stanja stvarnosti jedno za drugim. No, što se tiče ljudske evolucije, postoji određena faza u ovom razvoju koja rezultira postizanjem *sat-cit-ananda* prirode Božanstva. To se stanje prosvjetljenja naziva Samo-ostvarenjem i oslobađa pojedinca od iluzija i ograničenja nestvarnih svjetova.

Aforizam 18 nabroja neke tehnike koje se koriste u vježbanju joga u svrhu razvijanja pojedinačnog centra svijesti. Čitava znanost joga bavi se ovim različitim tehnikama različitih učinkovitosti. One dane u aforizmu 18 treba smatrati samo reprezentativnim. Nije lako razumjeti prirodu ovih tehnika, koje su obično prikazane zastrtim jezikom, a

mogu se naučiti praktičnim iskustvom, koje prenose majstori te grane joga. No, njihovim pažljivim i ozbiljnim ispitivanjem, one će proučavatelju poslužiti u svrhu razvijanja središta svijesti koja se u aforizmu 17 nazivaju *madhyavikasa*.

Važnost i značaj aforizma 19 ne leži samo u činjenici da u vrlo slikovitom obliku daje metodu postizanja *nityodita-samadhija*, najvišu vrstu samadhija koji pojedinca potpuno i trajno oslobađa od iluzija i ograničenja nižih svjetova. Njegov stvarni i praktično veći značaj je taj što jasno ukazuje na činjenicu da puko postizanje *cit-anande*, koja daje slobodu od nužnosti ponovnog rođenja, nije krajnji cilj joga. Krajnji je cilj upravo *nityodita-samadhi*, jer upravo on trajno i nepovratno oslobađa pojedinca od ropstva *samsare*.

Puni značaj ovih vježbi, koje se poduzimaju u posljednjem i najvišem stupnju joga, obično propuste obični proučavatelji, a to dovodi do određene zbrke zamisli koje se odnose na prirodu i svrhu tih vježbi u procesu Samo-ostvarenja.

O važnosti ovih vježbi i njihovoj nezamjenjivoj prirodi govori činjenica da se one spominju nešto drukčijem jezikom u druga dva klasika jogi književnosti: *Yoga-Sutrama* i *Siva-Sutrama*. U *Yoga-Sutrama nityodita-samadhi* se u aforizmu IV-29 naziva *dharmamegha-samadhi*, a u *Siva-Sutrama* se u aforizmu III-25 naziva *Sivatulya*.

Posljednji aforizam *Pratyabhijna Hridayam* naravno iznosi posljednicu postizanja *nityodita-samadhija* koji se u *Yoga-Sutrama* naziva *kaivalya*. Kada se pojedinac trajno uspostavi u svijetu Stvarnosti, pred oslobođenim adeptom otvara se novo stanje svijesti, viđenje djelovanja i način razvoja svijesti. Sva tri tajne koje su izvan dometa ljudskog intelekta. Ovaj aforizam baca malo svjetla na ova pitanja, iako je ono što je dano samo u obliku savjeta. Ali čak i ove tajnovite izjave pružit će intuitivnim i zrelim proučavateljima neko znanje najdublje prirode i popuniti mnoge praznine okultne nauke o kojima su informacije teško dostupne. Zanimljivo je usporediti posljednji aforizam *Pratyabhijna Hridayam*, bremenit idejama od dubokog značenja, sa posljednjim aforizmom *Joga-Sutri* koji teško da bi dao bilo kakvu novu ideju koja bi vrijedila za proučavatelja okultne nauke.

TAJNA SAMO-OSTVARENJA

१. चित्तिः स्वतन्त्रा विश्वसिद्धि हेतुः ।

(1) *citih svatantra visvasiddhi-hetuh*

Citih ultimativna Stvarnost u aspektu *cit* ili kao univerzalna svijest *svatantra* u potpunosti ovisi o sebi i ničemu izvanjskom. Osim nje ne postoji ništa u postojanju izvan *visva* pojavnog svemira *siddhi* pojavljivanje svemira i dovođenje njegova planiranog ispunjenja *hetuh* (je) instrumentalni uzrok.

„Krajnja stvarnost u svom *cit* aspektu ili kao univerzalna svijest, budući da je apsolutno neovisna i samo-održavajuća, krajnji je uzrok pojavnosti i dovođenja pojavnog sustava u njegovo planirano ispunjenje.“

Da bismo razumjeli dublji značaj ovog aforizma potrebno je podsjetiti se okultne nauke, da je pojavni svemir periodična pojava mentalne pojave koji proizlazi iz nepojavnog stanja Stvarnosti, a zatim se združuje ili *laya* u istoj Stvarnosti nakon što prema njoj usmjeri. Nije u pitanju „stvaranje“ u uobičajenom smislu, već projekcija iznutra prema van, a zatim povlačenje izvana prema unutra. Zapravo, u Stvarnosti, kao integralnom stanju, ne postoji „unutra“ ili „van“. Ona je sveobuhvatna i izvan nje ništa ne postoji. Ali mi koristimo ove riječi jer pokušavamo te stvari razmotriti odozdo, s najnižih razina pojavnosti. A onda izgleda kao da pojavni svemir proizlazi iz Nepojavnog, a što si mi ne možemo predstaviti ili razumjeti u stvarnom smislu.

Postavlja se pitanje: Je li temeljna Stvarnost svemira iz koje se čini da se pojavni svemir *svatantra* pojavljuje, samoodređen ili vezan krutim određenim prirodnim zakonima? Ovdje nije mjesto za detaljnu raspravu o ovom zanimljivom filozofskom pitanju, ali prema ovom aforizmu, Stvarnost je u svojoj najdubljoj prirodi samoodređena i slobodna upojaviti svemir prema svojoj volji. Stvaranje, održavanje i apsorpiranje svemira, koje je obuhvaćeno sanskrtskom riječi *siddhi*, odvija se prema zakonima koji su svojstveni pojavnom svemiru, pa su stoga svojstveni i samoj Stvarnosti. Upravo ta činjenica objašnjava uređenu prirodu kozmosa koja bi inače bila kaos.

Ako su ova priroda i način pojavljivanja svojstveni Božanskoj Prirodi i pojavljivanje se odvija u skladu s tom neodvojivom prirodom, to podrazumijeva određeni stupanj predodređenosti. Ova vrsta predodređenosti pak može su-postojati sa samo-određenjem na isti način kao što postojanje krutih prirodnih zakona može su-postojati sa slobodom korištenja tih zakona u svrhu postizanja rezultata po vlastitom izboru. Na primjer, unatoč zakonu gravitacije, mi možemo svemirske letjelice poslati u svemir i kad ona prijeđe određenu udaljenost postaje neovisna o sili gravitacije.

Na isti način svijest postoji u nekoliko slojeva, ovisno o gustoći „materije“ kroz koju djeluje. Što se više spušta u gušće razine pojavnosti, postaje sve ograničenija u svojoj slobodi i moći. Ali može se i povratiti u svoje dublje slojeve i kako se vraća, njena sloboda volje raste dok na najdubljoj razini ne postane apsolutna. Čak je i na duhovnim razinama njena sloboda puno veća i neprestano raste kako se približava Središtu

stvarnosti. Stoga će se vidjeti da je najviše stanje stvarnosti *svatantra*, a ne njezini izrazi u *prakriti* ili Prirodi.

Monada kao izraz krajnje stvarnosti je slobodna u svojoj najdubljoj prirodi, ali kad se uključi u pojavnost, njena sloboda postaje ograničena. Što je niža razina na koju se spušta to je veća restrikcija. Taj se proces progresivnog ograničenja postupno preokreće evolucijom njene svijesti i neodvojiva sloboda ponovno se stječe kako ponovno stiče punu svijest o stvarnosti na koju je usredotočena. Vraćanje ove svijesti putem *pratyabhijna* ili „prepoznavanja“ njene stvarne prirode kojoj je cilj Samostvarenje vodi do apsolutne slobode koja se podrazumijeva u oslobođenju ili *jivanmukti*.

Treba ukazati na duboko značenje riječi *siddhi*. Ona podrazumijeva čitav proces pojavljivanja od početka do kraja. Prema okultnoj nauci, javni svemir ne samo da se periodično pojavljuje, već teče prema planu koji je prisutan u Božanskom Umu i koja se odvija prema božanskoj zamisli. Tek kad svijest pojedinca stupi u kontakt s Božanskim Umom, ona postaje svjesna djelovanja Božanskog Uma i spoznaje raskoš unutarnjih stvarnosti koje su skrivene na duhovnim planovima iza naizgled besciljnog i kaotičnog djelovanja fizičkog svemira. Znanost, videći samo ovu vanjsku ljusku i nesvjesna postojanja tih unutarnjih stvarnosti, sasvim prirodno vidi svemir samo kao „slučajnu nakupinu atoma“ ili kaotično izražavanje energije u raznim oblicima. Stoga će njene teorije o prirodi i podrijetlu svemira biti pogrešne jer se temelje na izuzetno ograničavajućim podacima i nesigurnim i proizvoljnim pretpostavkama.

Zanimljivo je primijetiti da su nedavna istraživanja u različitim područjima znanosti srušila ideju predodređenosti u njenom krutom obliku, te barem pojedini znanstvenici prepoznaju mogućnost ne samo da um i svijest stoje iza djelovanja prirode već i da taj um utječe na tijek evolucije u svemiru. Ali kako je ovo pitanje temeljito obrađeno u *Znanosti i Okultizmu (Science and Occultism – I.K.Taimni – op.prev.)*, ovdje nije potrebno o tome raspravljati.

Upotreba riječi *citi* za Stvarnost, koja je osnova pojavnog svemira zahtijeva neko objašnjenje. Ova se riječ koristila samo jednom u posljednjem aforizmu *Yoga Sutri*, ali se često javlja u *Pratyabhijna Hridayam*. Riječ je izvedena iz *cit*, jednog od tri aspekta Stvarnosti koja se na sanskrtu naziva *sat-cit-ananda*. Kao što je kroz druge kontekste prikazano, *cit* aspekt je korijen Uma, a Um je osnova pojavnosti. Dakle, kada želimo iznijeti onaj aspekt krajnje stvarnosti koji je uzrok i instrument pojavnosti, koristimo riječ *citi* u suprotnosti od *sat* aspekta koji ostaje nepojavan, u pozadini, i korijen je načela božanske volje koja pronalazi izražaj u božanskoj snazi. Kada Siva, čija je suštinska priroda *sat*, krajnja i cijela istina, želi da se svemir pojavi, *cit* aspekt stupa u igru. Čitava drama pojavljivanja započinje i nastavlja se sve dok se svemir ne apsorbira u njegovu svijest u vrijeme *pralaya*. Ova drama ima svoj temelj u božanskoj zamisli, poduprta je božanskom voljom i odvija se prema božanskom planu. Stvarnost koja je instrumentalni uzrok ove kozmogeneze u ovoj se raspravi naziva *citi*.

२. स्वेच्छया स्वभित्तौ विश्वमुन्मीलयति ।

(2) *svecchayā svabhittau viśvam unmīlayati*

Sva (od) sebe same *icchaya* će se (na) svom vlastitom *bhittau* zaslonu (svijesti) *visvam* svemir *unmilayati* razvijati.

„Ova Stvarnost pojavljujući se kao božanska snaga, svojom vlastitom neovisnom voljom razvija pojavni svemir na ekranu svoje vlastite svijesti.“

Ovo je krajnje prikladan i slikovit način ukazivanja na prirodu pojavnosti, njezinog odnosa prema nepojavnoj Stvarnosti iz koje se pojavljuje i naglašavanja svojstvene i suštinske slobode Duha u njegovom izražavanju kada se pojavljivanje dogodi. Izraz *svecchaya* nedvosmisleno govori o samoodređenju Duha o kojem se govori u prvom aforizmu. *Svabhittau* ističe prirodu svemira kao jednu mentalnu pojavu koja se pojavljuje u vrhovnoj svijesti. Božanska svijest nije samo pozadina mentalnih pojava na kojoj se pojave opažaju, nije ni samo svjetlost koja osvjetljava mentalne pojave, nego je i zaslon na kojem se te pojave projiciraju kao pojavni svemir.

U vezi s tim potrebno je pažljivo zabilježiti dvije točke. Prvo, da projekcija svemira na zaslon svijesti i njegovo opažanje od strane svjesnih pojedinaca svjetlošću svijesti slijedi izravno iz okultne nauke o Jedinoj Stvarnosti i objašnjeno je uzimanjem poznatog primjera svjetlosti koja je „osvjetlitelj“, „osvijetljeno“ i „osvijetljenje“ istodobno. Riječ „zaslon“, ukazujući na tu suptilnu ulogu svijesti, korištena je metaforički i nije lako shvatiti tu temeljnu ideju. Ali ako pokušamo shvatiti njezino dublje značenje, ustanovit ćemo da ona predstavlja modus operandi pojavljivanja na vrlo slikovit i učinkovit način.

Drugo, opetovana upotreba sanskrske riječi *unmilayati* vrlo je prikladna i na poetičan način opisuje proces razvoja svemira nakon što se pojavi. Svemir već potencijalno postoji u božanskoj svijesti i on se pojavljuje i ide svojim predviđenim tijekom prema božanskom planu na isti način kao što se slika u obliku svitka pojavljuje dok se svitak odmotava. Upotreba riječi „razvija“ ili „razotkriva“ sugerira da je ono što se u slijedećim fazama u vremenu i prostoru pojavljuje, već prisutno od početka i potencijalno u cijelosti, a samo je pitanje da skriveno postaje očito ili uočljivo.

Kakva je izvorna priroda ovog potencijalnog svemira koji se pojavljuje na ovaj način i koji kroz te uzastopne faze dinamičnim procesom postaje očit i uočljiv? Prema okultizmu to je posljedica božanske zamisli, dok je pojavnost na nižim razinama puka igra sjena koje odražavaju i izražavaju nepotpuno, nesavršeno i sukcesivno ono što se odvija u Božanskom Umu u njegovom istinskom i savršenom obliku. Teško je shvatiti prirodu božanskog plana i božanske zamisli koja se odvija u Božanskom umu, ali da takav proces postoji na najvišim duhovnim razinama konačna je doktrina okultizma i nagoviještena je u mnogim kontekstima kao što je aforizam IV-12 *Joga-Sutri*.

Također se potrebno pozvati na *kramu* ili kozmički proces koji je temelj pojavnosti i prema kojem se pojavnost odvija. A slab i nesavršen uvid u ovaj proces dobiva se pri pojavama i zakonima prirode koji djeluju na fizičkom planu i koje je znanost istražila vlastitim ograničenim metodama. Ali *krama* je u svojoj stvarnoj prirodi daleko složenija

i suptilnija jer predstavlja ukupnost kozmičkog procesa, fizičkog i nad-fizičkog. Ljudski je intelekt ne može shvatiti i izravno je opaža tek kad svijest, u svom postupnom povlačenju prema svom središtu, napušta svijet pojavnosti i ulazi u svijet stvarnosti. Ta je činjenica jasno naznačena u aforizmu IV-33 *Joga-Sutri*.

Iz gore rečenog vidjet će se da pojavljivanje nije slučajan postupak. Premda je poput igre sjena, koja nesavršeno izražava proces kozmičke zamisli, taj se izraz razvija na određeni način točno definiran *kramom* osnovom pojavnosti. Ova *krama* izražava se djelomično u točnim matematičkim zakonima koje je znanost otkrila i u cijelosti se poziva i uzima za „stvarnost“ koja je temeljna pojava. Ali ova stvarnost matematičkih apstrakcija koju je znanost otkrila predstavlja samo stvarnost mehanizma fizičke pojavnosti i nema nikakve veze sa stvarnošću okultizma koja je duhovna po svojoj prirodi i obuhvaća svojim ogromnom zagrljajem sve ono što se i pojavljuje i ne pojavljuje.

३. तन्नाना अनुरूपग्राह्यग्राहकभेदात् ।

(3) *tannānā anurūpa-grāhya-grāhaka-bhedāt*

Tat ovaj (svemir) *nana* (se pojavljuje) raznoliko, svakojako *anurupa* odgovarajućim *grahya* objektima opažanja *grahaka* subjekta, opaženih *bhedat* zbog razlika.

„Svemir se svakom pojedincu čini različito zbog razlika u odgovarajućim subjektima i objektima.“

Svemir postoji u svom istinskom i jedinstvenom obliku kakav je zamišljen u Božanskom Umu božanskom zamisli u *mahakasa*. No, čini se drugačijim i u suženom obliku u odnosu na pojedine Monade raspršene nadaleko i naširoko na nižim razinama u raznim vremenskim i prostornim uvjetima. Zašto? Gornji aforizam trebao bi dati odgovor na ovo pitanje. Zbog jedinstvenog načina na koji je postavljen, odgovor zahtijeva neko objašnjenje.

Sanskrtske riječi *grahya* i *grahaka* tehnički su pojmovi koji se u psihologiji joge koriste za označavanje predmeta opažanja i opažača koji primaju mentalni dojam predmeta, a riječ *anurupa* u ovom kontekstu znači „odgovarajući“. Dakle, prevedeno jednostavnim jezikom, aforizam znači da se univerzum u određenoj situaciji čini različito različitim opažačima zbog razlika u vanjskim i unutarnjim uvjetima opažača i opažanog.

Lako je uočiti kako se vanjski okoliš različitim promatračima čini različitim pod različitim vremenskim i prostornim uvjetima. Zapravo, ovo je srž problema kada uzmemo u obzir iluzije stvorene od strane osjetilnih organa. Upravo je ta činjenica natjerala znanost da u potpunosti napusti svoje oslanjanje na promatranja provedena putem osjetilnih organa i ako je to moguće provjerava rezultate promatranja drugim neovisnim pomagalicama. Ali ovo nije jedini izvor razlika u opažanju istog predmeta od strane različitih pojedinaca. Mentalno stanje i stupanj mentalnog razvoja opažača također u velikoj mjeri određuju ono što se opaža na istom predmetu, a ne samo da u različitim vremenskim i prostornim uvjetima različiti pojedinci fizičke predmete vide različito.

Mentalne objekte i slično, različiti ljudi različito vide ovisno o stupnju mentalnog razvoja, stanju i razini uma na kojoj se uspostavlja odnos subjekt-objekt.

Naše opažanje je u tolikoj mjeri određeno stanjem našeg vlastitog uma i svijesti da Samo-ostvareni pojedinac može čitav svemir vidjeti kao izraz Jedne Stvarnosti i ničega drugog. Upravo nas ta najviša vrsta opažanja, oslobođena *bheda-bhava* misli oštećenih nedostatkom svijesti o jedinstvu, koja je u osnovi opažanje naše stvarne prirode, oslobađa velike iluzije, ograničenja i ropstva nižih svjetova.

Gore spomenute zamisli iznesene su nešto drugačijim riječima u *Joga-Sutrama* u sljedeće dvije Sute:

atitanagatam svarupato 'sty adhva-bhedat dharmanam. (IV-12)

vastu-samye citta-bhedat tayor vibhaktah panthah. (IV-15)

Ako svijet pogledamo iz različitih gledišta i ako uzmemo u obzir relativnost svih točaka oko središnje točke unutar nacrtanog kruga, lako ćemo shvatiti kako nastaju te razlike u opažanju svijeta oko nas. Svaka točka na površini takvog kruga zauzet će određeni položaj i taj će položaj odrediti ne samo njen odnos prema različitim točkama, već i odnos prema cijelom krugu. Vidjet će se stoga da su položaji svih točaka u krugu relativni, a kretanje bilo koje točke iz jednog položaja u drugi mijenja njezin odnos prema svim ostalim točkama u krugu.

Postoji određena sličnost u položaju onih točaka koje leže na bilo kojoj kružnici koja je unutar kruga i koncentrična s krugom koji predstavlja cjelinu. Ali to je samo prividna sličnost budući da sve točke koje leže na opsegu određene kružnice smatramo sličnima. U pojavljivanju, ako bi te različite točke na površini kruga uzeli kao da predstavljaju različite Monade uključene u pojavljivanje i koje imaju individualnu jedinstvenost, tada bi se vidjelo da ta sličnost sa točkama koje leže na opsegu kruga nije stvarna ni očita, te da je svaki položaj u krugu relativan.

Postoji li ijedna točka u krugu bez utjecaja relativnosti? Da, središte kruga. Pogled iz središta na cijeli krug jedinstven je i onaj tko gleda krug iz ovog središta ne vidi istovremeno samo čitav krug po različitim radijusima već i različite radijuse. Vizija cjeline iz središta kruga tako simbolično predstavlja viziju Stvarnosti koja leži u osnovi svemira.

४. चितिसंकोचात्मा चेतनोऽपि संकुचितविश्वमयः ।

(4) *citīsamkocātmā cetano 'pi
saṅkucita-viśvamayah*

Citi krajnja stvarnost u svom aspektu *cit samkoca* kontrakcije, stezanja, centralizacije (jeste) *atma* individualni Ja, Monada *cetana*h čista je svijest *api*, čak je i kroz *sankucita* ograničeni oblik visva svemira maya ispunjen iluzijom.

„Atma ili pojedinačna Monada samo je ograničeni ili centralizirani oblik univerzalne svijesti. Iako ona nije ništa drugo do čista svijest, zamračena mentalnim svijetom individue koji ga ispunjava.“

Prva tri aforizma rasprave u vrlo kratkom obliku daju proučavatelju neku predodžbu o prirodi svemira u koji je uključen kao kandidat za Samo-ostvarenje. Temeljna priroda vlastitog Ja sljedeće je pitanje od vitalnog značaja za njega. Neophodno je da ima jasno i određeno znanje o ovom pitanju. Tako će mu biti moguće usvojiti učinkovita sredstva za postizanje Samo-ostvarenja i sticanje izravnog opažanja svoje stvarne prirode, kako bi se oslobodio iluzija nižih svjetova. Aforizam 4 u nekoliko riječi jasno i učinkovito odgovara na gornje pitanje i ulazi u samu srž stvari pokazujući individualno Ja u njegovoj najbitnijoj i stvarnoj prirodi.

U ovom se aforizmu naslućuje nekoliko činjenica od velikog značaja, koje bi kandidat Samo-ostvarenje trebao pažljivo primijetiti. Prvo što treba primijetiti jest da individualno Jastvo ili *atma* u osnovi nije ništa drugo do krajnja stvarnost koja je postala ograničena i uključena u iluziju zahvaljujući centralizaciji i ograničavanju do točke svijesti. Krajnja stvarnost u svom aspektu svijesti, u aforizmu nazvana *citi*, bezgranična je, sveprožimajuća, sveobuhvatna i djeluje u praznini. Individualna Monada ista je stvarnost koncentrirana u točki svijesti koja zamračuje njenu svijest i ograničava njene snage.

Treba imati na umu da Apsolut ima dva aspekta koja se nazivaju Praznina i Plenum u *Čovjek, Bog i Svemir* (Man, God and the Universe – knjiga istog ovog autora, I.K.T., op.prev.). Centralizacija aspekta Praznine u slučaju Monade ne samo da zaklanja svijest i ograničava njeno viđenje, već također i sužava cijelu prirodu Stvarnosti, koja se širi u bezgraničnoj praznini do potencijalnog stanja koje postoji u Točki u njenoj cjelovitosti.

Plenumski aspekt Apsoluta, koji pronalazi svoj izraz kroz točku, pojavljuje se u svom najvišem i najaktivnijem obliku u Kozmičkom Logosu, ali postoji i u još uvijek nerazvijenoj Monadi, samo u obliku beskonačnih potencijalnosti koje su zaključane u središtu njene svijesti. One se razvijaju polako i postupno tijekom njene evolucije kroz različita kraljevstva prirode, a najpotpuniji izraz u aktivnom obliku pronalaze kada postane Solarni Logos.

Potrebno je zadržati se neko vrijeme na ovom zanimljivom, dubokom i fascinantnom aspektu odnosa koji postoji između Monade i krajnje stvarnosti koja se naziva Apsolut. Jer sa jasnim razumijevanjem ovog odnosa moći ćemo uvidjeti dublji značaj okultne nauke, koja se odnosi na božansku prirodu Monade, ograničenje njene individualne svijesti i snage, i stalnu, beskrajnu i beskonačnu evoluciju i izražavanje njene svijesti i snaga, od trenutka kada je individualizirana. Neprestano, bez otpora i beskonačno širenje njene svijesti i snaga posljedica je te centralizacije i istodobnog stezanja cijele Stvarnosti u točki kroz koju njena svijest pronalazi izraz. Iako je u točki svijesti ograničenje koje donosi centralizacija Stvarnosti i posljedično sudjelovanje u pojavnom sustavu ogromno, potencijal cijele Stvarnosti koja se krije u ovom centru beskrajno je veća. Ona je tijekom vremena, kroz proces evolucije i razvoj svijesti, sposobna nadvladati sva ograničenja. Proces involucije je dakle sažimanje cjeline, koja je beskonačna, u točku koja je beskonačno mala, a obrnuti proces od involucije je širenje svijesti dok ona ne povrati svoju izvornu čistu, nezamračenu i beskonačnu prirodu.

Izraz *cetano 'pi* naglašava činjenicu da je centralizirana stvarnost ili individualna *atma* u biti čista svijest u kojoj je snaga neodvojiva i prisutna u potencijalnom obliku. Postoje samo dva temeljna načela ili *tattva* koje čine temelj pojavnog svemira. Jedna je *caitanya* ili svijest, temelj subjektivnog aspekta, a druga je *jada* ili nesvijest, izvedenica snage, temelj objektivnog aspekta. (Mogli bi smo samo uvjetno reći da su to aspekti poput: živo i neživo, duh i materija, znanje i neznanje, i slično, op.prev.) Ova su dva principa spojena posvuda u pojavnosti i svojim djelovanjem i reakcijama proizvode beskrajnu raznolikost pojava u svemiru. Proces Samo-ostvarenja znači ponovno uskrsnuće načela snage u potencijalnom obliku u načelu svijesti i opažanju jednog i drugog kao Jedine Stvarnosti.

Kad se univerzalni Duh izrazi kroz neku točku i poprimi oblik individualnog duha ili *atme*, integrirana svijest koja prolazi kroz tu točku diferencira se u različita stanja uma koja djeluju na različitim razinama kroz svoje odgovarajuće nositelje. Djelovanje uma na svakoj razini kroz njegovog odgovarajućeg nositelja stvara mentalni svijet razine, a njegovo polje svijesti ispunjava taj svijet i na toj razini sprečava opažanje stvarnosti. Ti mentalni svjetovi proizvedeni u području pojavnih svjetova i prisutni u čistoj svijesti *atme*, zaklanjaju njegovu stvarnu prirodu i sprečavaju osvještavanje njegove istinske božanske prirode. Te različite vrste *pratyaya* na nižim razinama tvore velove koji skrivaju svjetlost *atme* i drže pojedinca uključenog u ograničenja i iluzije nižih svjetova. Budući da je uobičajeno znanje nižih razina utemeljeno na iluzornoj i ograničenoj prirodi ovih mentalnih svjetova, ono je pravi instrument ropstva Monade u nižim svjetovima, kako je izraženo u aforizmu 1-2 *Siva-Sutre: (jnanabandhah)*.

Ovo stvarno ropstvo također će pokazati kako se može postići oslobođenje od iluzija i ograničenja u koja je u pojavnim svjetovima uključena Monada. Te su iluzije i ograničenja posljedica nedostatka sposobnosti da se mentalni svjetovi vide kao dio i izraz Jedine Stvarnosti. Kad se ta sposobnost stekne, razvojem *viveke* ili duhovnog razlučivanja, mentalni svjetovi se također vide kao dio Jedine Stvarnosti, oni prestaju zamračivati svijest i sprečavati svjesnost naše stvarne prirode. Dakle, ukidanje razlike između Stvarnog i nestvarnog vodi ka oslobođenju.

Istina je da tehnika joge *citta-vritti-nirodha* znači nadilaziti *pratyaye* različitih razina, jedne za drugom, sve dok svijest ne postane usredotočena na *atmičku* razinu. U tom stanju se svi svjetovi područja pojavnosti integriraju u jedan svijet i to dovodi do postizanja sveznanja i svemoći unutar granica tog pojavnog sustava. Ali čak i u ovom najvišem stanju pojedinačni *atma* djeluje kroz odvojeno središte svijesti, te iako stoji na pragu svijeta Stvarnosti, još se nije utvrdio u svijetu te Stvarnosti. Dakle, razlika između stvarnog i nestvarnog ostaje, iako u vrlo neznatnom obliku. Tek kada se *atma* utvrdi u svijetu Jedine Stvarnosti, u trajnom jedinstvu s *paramatmom*, ta razlika između stvarnog i nestvarnog u potpunosti nestaje, pojavni svijet se vidi kao integralni dio stvarnog svijeta i postiže se oslobođenje. Oslobođena individualnost, kada djeluje u pojavnom svijetu, isti svijet oko sebe vidi kao i obični čovjek, ali ga vidi kao izraz Jedine Stvarnosti i upravo ga ta činjenica čuva od iluzija nižih svjetova.

५. चित्तिरेव चेतनपदादवरूढा चेत्यसंकोचिनी चित्तम् ।

(5) *citir eva cetanapadād avarūdhā
cetya-saṃkocinī cittam*

Citih univerzalna svijest *eva sama*, doista, samo je *cetana* svijest *padat* (od) nekog stupnja, nivoa, *avaridha* silazeći *cetya* objekti svjesnosti ili svijesti *samkocini* koja postaje ograničena (do oblika predmeta), postajući *cittam* individualni um.

„To je ništa drugo do krajnja stvarnost koja, silazeći sa razine čiste svijesti, postaje individualni um, sažimanjem i asimilacijom sa slikama predmeta prisutnih u polju svijesti.“

U prethodnom aforizmu ukazano je na prirodu *atme* ili individualnog jastva i njegov odnos prema *paramatmi* ili Univerzalnom Jastvu. Pokazano je da su mentalne pojave koje se pojavljuju u polju svijesti ono što sprječava pojedinca da osvijesti svoju stvarnu prirodu i što ograničava njegove moći. Gore navedeni aforizam baca svjetlost na višeslojni mentalni mehanizam koji nastaje i stvara nered u polju svijesti, sprečava Samo-svjesnost i tako dovodi do ropstva individualnog jastva. Ovaj mentalni mehanizam ili svijet koji se pojavljuje u polju svijesti u aforizmu se naziva *cittam* ili „um“.

Kakva je priroda uma prema ovom aforizmu? Prva fraza *citir eva* ističe da ovaj um nije ništa drugo nego izvedeni ili degradirani oblik same Stvarnosti. Nastaje kada se čista svijest ili *citi* spusti u niže stanje *cit* aspektom trostrukog Jastva koji ulazi u igru i stvara pojavni svijet na makro-kozmičkoj ili mikro-kozmičkoj ljestvici. Kakva je priroda ovog spuštanja? Pojmovima moderne misli, to najbolje možemo opisati kao diferenciranje integralnog stanja čiste svijesti na raznovrsna stanja uma koja postoje na različitim pojavnim razinama. Postupak je analogan raspršivanju bijele svjetlosti u višebojni spektar svjetlosti pomoću prizme.

Uloga prizme u ovoj svjetlosnoj pojavi odgovara ulozi Točke u diferencijaciji svijesti u različita stanja uma. Čista svijest, prolazeći kroz točku, kroz koju se pojavni svijet projicira, postaje centralizirana i diferencirana, a mentalni se svijet, koji odgovara pojavnoj razini, ovisno o individualnosti, pojavljuje u polju svijesti. Ovaj mentalni svijet izveden je iz svijesti, sastoji se od diferenciranih i degradiranih proizvoda svijesti, zaklanja svijest i veže svjesnog pojedinca za mentalni svijet stvoren u polju svijesti. Taj mentalni svijet, u svojoj cjelosti, koji postoji na različitim razinama, drži Monadu ili *atmu* zatvorenom u sebi sve dok se ne dogodi Samo-ostvarenje i dok ona ne um spozna kao sastavni, iako diferencirani dio svijesti.

Zanimljivo je primijetiti kako je ista ideja izražena na ponešto drugačiji način u *Joga-Sutrama* u aforizmima I-3 i I-4. Izraz *vrittisdrupyam* u aforizmu I-4 *Joga-Sutri* odgovara izrazu *cetyasamkocini* u ovoj raspravi. Bilo da kažemo da univerzalna svijest postaje kontrahirana u obliku opaženih predmeta prisutnih u mentalnom svijetu ili da se čista svijest asimilira s predmetima prisutnim u umu, u osnovi mislimo na djelomičnu pretvorbu integralnog stanja svijesti u diferencirano stanje uma.

Važna i značajna stvar koju treba posebno primijetiti u ovom aforizmu jest da um nije posve različito i neovisno načelo, već degradirani i diferencirani proizvod svijesti koji

je neodvojiv od svijesti. Iz tog razloga, kada se usvoji i slijedi tehnika joge *citta-vritti-nirodha* ili metoda navedena u aforizmu 13 ove rasprave, um se može vratiti u izvorno stanje čiste svijesti, odakle je i izveden. Iz tog razloga se i svemir može pojaviti i postojati kao čisto mentalna pojava u božanskoj svijesti i stopiti se sa tom sviješću za vrijeme *pralaye*.

६. तन्मयो मायाप्रमाता ।

(6) *tanmayo māyā-pramātā*

Tat (taj) se (individualni um) *mayo* sastoji od *maya* velike iluzije *pramata* (od *prama* što znači znanje) znalca, znalca čije je znanje prožeto iluzijom (*sivapramata*)

„Niži ja, posjedujući samo iluzorno znanje, nije ništa drugo nego ova *citta*, ili drugim riječima, to je um u svojoj temeljnoj prirodi.“

Duhovno ja u čovjeku, koje se u aforizmu 4 naziva *atma*, središte je svijesti u konačnoj stvarnosti. Iako je vječan i u biti iste prirode kao i *paramatma*, Univerzalni Ja, kada je uključen u pojavnost, njegova svijest postaje zatamnjena. Na duhovnim razinama ova je zamračenost samo djelomična i kada se potencijali skriveni u središtu svijesti odgovarajuće razviju, moguće je da se Duhovno Jastvo, povratkom pune svijesti o svom stvarnom Ja, oslobodi suptilnog mentalnog mehanizma u kojem je zatvoreno. Ovo se stanje naziva oslobođenjem ili *jivanmukti*.

Razvoj beskonačnih potencijala, koji su svojstveni središtu svijesti svakog ljudskog bića, donose dvojaki procesi reinkarnacije i karme, što je dobro poznato proučavateljima okultizma. Djelomični izraz Duhovnog Jastva u svakoj inkarnaciji dovodi do stvaranja kvazi neovisnog ali privremenog entiteta na najniže tri razine koji se općenito naziva niži ja.

Iz gore rečenog vidjet će se da se čovjek po svojoj prirodi može smatrati trojstvom, koje se sastoji od stvarnih, duhovnih i privremenih elemenata koji se na sanskrutu nazivaju *atma*, *jivatma* i *jiva*, a u zapadnoj literaturi Monada, individualnost i osobnost. Ali u ovoj raspravi on se smatra samo dvojstvom, koje se sastoji od *atme* ili čiste svijesti koja djeluje u svijetu Stvarnosti bez utjecaja iluzija pojava svjetova, te iste *atme* koja djeluje u pojavnim svjetovima uključena u njegove iluzije i ograničenja različitih stupnjeva suptilnosti. U ovoj zamisli duhovni i privremeni svjetovi smatraju se višim i nižim dijelovima jednog psihičkog mehanizma u koji je *atma* uključena. Smatra se da se um i iluzije koje on stvara razlikuju samo u stupnju suptilnosti na duhovnim i privremenim razinama, a oslobođenje *atma* postiže tek kad u potpunosti nadiđe um u i postigne punu svijest o Stvarnosti.

U pogledu čovjeka kao dvojstva i poimanja linije razgraničenja koja razdvaja dva aspekta njegove prirode, svijeta Stvarnosti koji je njegov istinski dom i svijeta pojavnosti u kojem je prognanik, zamisao *Pratyabhijna Hridayam* je u potpunom skladu sa onom u *Joga-Sutrama*, iako se način iznošenja zamisli u njima razlikuje. Prema prvoj, um, koji je pretrpan mentalnim slikama u stanju ropstva, vraća se u svoje izvorno stanje čiste svijesti kad se dogodi Samo-ostvarenje. Prema *Joga-Sutrama*,

purusa ponovno spozna je svoju stvarnu prirodu kad se prestane poistovjećivati sa *prakriti* i ustoliči se u svijetu stvarnosti.

Terminologijom filozofije na kojoj se temelji *Pratyabhijna Hridayam*, *atma*, koja je uključena u područje pojavnosti, a koja je i dalje podložna iluzijama svojstvenim ovom području, naziva se *maya-pramata*, što znači „znalac čije je znanje izopačeno velikom iluzijom“ *maye*. Kad se ista *atma* ili Monada trajno ustoliči u svijetu stvarnosti postignućem Samo-ostvarenja i stečenim oslobođenjem, naziva se *siva-pramata*. Ovaj izraz znači „znalac čija je svijest nadišla područje pojavnosti, sjedinila se s univerzalnom sviješću Šive, proširila se i prihvatila beskonačno znanje prisutno u toj svijesti.“

Teško je razumjeti prirodu Višeg Ja jer je on iznad područja nižeg uma na koje je većina nas ograničena. No, donekle možemo razumjeti prirodu nižeg ja zatvorenog u tijela najniže tri razine i život u mentalnom svijetu stvorenim vlastitim mislima, osjećajima i željama. Budući da je niže ja djelomični izraz i odraz Višeg Ja, ovo znanje u vezi nižeg ja može nam također omogućiti da uvidimo prirodu Višeg Ja i razumijemo sintagmu *maya-pramata* čija smo prava značenja raspravili u aforizmu.

Kakva je priroda ovog nižeg ja? Pažljiva i neosobna analiza života nekog običnog čovjeka omogućit će nam da shvatimo istinu istaknutu u aforizmu o kojem se raspravlja. A ta je da je, običan čovjek koji nema ni najmanje svijesti o svojoj pravoj prirodi, potpuno uronjen u iluzorni život nižih svjetova, puko stvorenje nižeg uma, osjećaja i želja koji su povezani s tim nižim umom i koji su stvarno dio njega. Iako je ukorijenjen u Duhu i vrlo je djelomičan izraz tog Duha, teško da postoji šansa za komunikaciju između nižeg i Višeg Ja. Istina je i da su sve sile i energije, koje održavaju život nižeg ja, u konačnici izvedene iz Jedinice Stvarnosti koja leži u osnovi svemira. No, kako ne postoji svijest o toj činjenici, život nižeg ja, praktično, može se smatrati čisto mentalnom pojavom. Izraz duhovne prirode u čovjeku predstavlja barem djelomičnu svijest o njegovim božanskim potencijalima i sudbini, i barem neki napor da se njegovo ponašanje regulira u skladu sa zakonima i idealima duhovnog života. Ako su oni potpuno odsutni, pojedinac se praktično može smatrati mentalnim stvorenjem podložno iluzijama koje stvara um.

Kao što je gore istaknuto, u poimanju čovjeka, kako je izloženo u *Pratyabhijna Hridayam*, Više Ja djeluje i u carstvu uma, iako daleko suptilnije prirode s djelomičnom sviješću o duhovnoj prirodi čovjeka i svemira. Stoga su iluzije, kojima je podređen Viši Ja, suptilnije prirode i osobnost ih ne može shvatiti. Ali one su još uvijek tu i moraju biti potpuno prevladane prije nego što se postigne oslobođenje i *maya-pramata* postane *siva-pramata*.

Tek kada se aforizam o kojem raspravljamo prouči zajedno sa prethodnim aforizmom i značenjem tako definiranog *citta* ili uma, aforizam se može shvatiti u najširem smislu, da bi proučavatelj mogao shvatiti puno značenje aforizma 6.

७. स चैको द्विरूपस्त्रिमयश्चतुरात्मा सप्तपञ्चकस्व-
भावः ।
(7) *sa caiko dvirūpas trimayaś caturātmā*
sapta-pañcakasvabhāvah

Sa on *ca* i *eko* (je) Jedno u biti: *dvirupah* ima dva (polarna oblika - svijest i snagu) *trimayah* se sastoji od tri aspekta (*sat-cit-ananda*) *catura* koji se pojavljuju četverostruko (tri ukorijenjena u Jednom) *atma* individualno Ja, Monada (subjektivno ja) *sapta* sedmostruka *pancaka* pentada *svabhavah* temeljna priroda koja pronalazi izraz u objektivnom svemiru.

„On je jedinstveni centar u univerzalnoj svijesti, ali se pojavljuje kao dvostruki, trostruki i četverostruki *atma* kao subjektivna stvarnost i kao sedam pentada u izražavanju svoje urođene prirode u pojavnosti.

Krajnja stvarnost je integralno stanje, jedna nedjeljiva cjelina. Kada djeluje u pojavnosti moramo razmotriti njene različite aspekte koji se pojavljuju kako i kada su potrebiti u pojedinim područjima pojavnosti. Ova diferencijacija, kako je razmotreno u *Čovjek, Bog i Svemir*, prvo se javlja u dualnosti, u načelima svijesti i snage, zatim u trojstvu u načelima uma, i na kraju kao četvorstvo, kao pojedinačan izraz Stvarnosti, odvojen i različit od svih ostalih pojedinačnih izraza, imajući vlastitu individualnu jedinstvenost. Te razlike su relativne u odnosu na subjektivni aspekt Stvarnosti i mogu se smatrati čistim izrazima Duha.

Ali kad se svemir ili manji sustav pojavljuje kao Logos sa objektivnim aspektima Stvarnosti, dolazi do beskrajne raznolikosti pojava koje nastaju diferencijacijom Stvarnosti u njezinom objektivnom aspektu. Ovi diferencirani aspekti su stvarno aspekti moći koji se nazivaju Šakti, dok se prethodno navedeni diferencirani aspekti svijesti nazivaju Šiva. To su bitna svojstva koja igraju svoje uloge na polju objektivnih pojava, kao što različiti aspekti o kojima je ranije bilo riječi imaju ulogu u području subjektivnih pojava.

Ta se bitna svojstva, svojstvena božanskoj prirodi, pojavljuju kao potrebna kada se dogodi pojavljivanje i u ovom aforizmu su navedena kao sedam pentada. Kao što svi proučavatelji okultizma vrlo dobro znaju, brojevi 5 i 7 igraju vrlo istaknutu ulogu u objektivnim pojavama prirode i zakonima koji upravljaju tim pojavama. Ovdje nije potrebno raspravljati o tim raznim podjelama raznih filozofskih sustava. Oni mogu ali i ne moraju biti zadovoljavajući sa stajališta suvremenih znanstvenih spoznaja, ali oni koji pažljivo proučavaju te sustave ne mogu biti ne dotaknuti ulogom koju brojevi 5 i 7 imaju u prirodnim pojavama. Dakle, ove sustavne podjele ne treba shvatiti kao egzaktni prikaz zakona koji upravljaju prirodnim pojavama, već samo kao privremene pokušaje uvođenja reda u zbunjujući broj i raznolikost pojava koje nalazimo u prirodi. Svemir je toliko golem i složen, toliko izvan našeg razumijevanja da nije moguće ove stvarnosti postojanja staviti u okvire nekog krutog sustava.

No, postoji nekoliko važnih i zanimljivih točaka koje proučavatelj može primijetiti kako bi razjasnio svoje zamisli na tu temu. Prvo što će ga pogoditi jest kako ti različiti filozofski sustavi prikazuju istu istinu na načine koji su toliko različiti. Oni koji ne proučavaju te stvari pažljivo i sveobuhvatno ispuštaju stvarni značaj onoga što je

rečeno. Aforizam o kojem raspravljamo ovo vrlo dobro prikazuje. Površni proučavatelj neće u njemu vidjeti ništa osim filozofske doktrine dobro poznate proučavateljima okultizma. Ali ako uđe dublje u nju, odmah će vidjeti da aforizam iznosi temeljnu nauku Samkhya filozofije na drugačiji način, koji s okultnog gledišta daje daleko bogatije shvaćanje o prirodi *purusa* i *prakriti*. Zapravo, sanskrtska riječ *svabhava* ima praktički isto značenje kao i *prakriti* kada se potonjoj riječi oduzmu asocijacije Samkhya doktrine. Obje riječi upućuju na inherentnu prirodu stvarnosti koja je temelj svemira. Ova božanska priroda vječno postoji u potencijalnom obliku u ne-pojavnom, a očituje se u pojavnom kao beskrajna raznolikost svojstava i zakona prirode.

Samkhya je puno rekla o *prakriti*, ali na način koji otežava običnim proučavateljima, posebno onima na Zapadu, da shvate temeljno značenje onoga što je u raznim aforizmima navedeno a odnosi se na *prakriti*. Ako se pojam *prakriti* proučava u svjetlu gore rečenog, kao priroda Božanstva koja je svojstvena božanskoj svijesti i koja se očituje i odvija tek kad to zahtijeva božansko, tada će proučavatelj dobiti jasniju predodžbu o *prakriti*, što je u svjetlu moderne misli skladnije i razumljivije.

Zanimljivo je primijetiti da sanskrtska riječ *svabhava* ima isto značenje kao i *prakriti*, kao što je to ranije istaknuto. A koja znači "temeljna priroda ili ustroj", što je svojstveno krajnjoj stvarnosti. Riječ je izvedena od sanskrtske riječi *bhavana* što znači „očitovanje“. *Svabhava* dakle predstavlja način na koji se priroda ove stvarnosti očituje. Svojstva se pojavljuju samo kad se ta temeljna priroda, koja je svojstvena božanskoj svijesti, u svojoj cjelosti očituje u diferenciranom obliku da bi postigla neku određenu božansku svrhu.

Sanskrtska riječ *atma* koristi se u vrlo sveobuhvatnom i prilično nejasnom smislu i koristi se ne samo za krajnju stvarnost, koja je sveprožimajuća, sveobuhvatna i nedjeljiva Cjelina, već i za izražavanje te stvarnosti kroz točku koja vodi do očitovanja Monade s njenim beskonačnim širenjem svijesti i snage. Podjela dana u aforizmu, kako u pogledu subjektivnih tako i objektivnih aspekata, stoga bi se trebala smatrati primjenjivom i na makro-kozmičke i na mikro-kozmičke izraze Stvarnosti u području očitovanja. Zapravo, ono što pronalazi izraz u očitovanju vuče korijene u neočitovanju i u misterioznom je obliku prisutno u neočitovanom. Stoga se podjela može smatrati primjenjivom i na neočitovano.

Ovdje je također potrebno reći nekoliko riječi o četverostrukoj prirodi Logosa ili Išvare, koji je u hinduističkoj simbolici predstavljen sa četiri lica Brahme, a u aforizmu se naziva *caturatma*. Brahma je Stvoritelj i gledajući izvana predstavlja Logos. Logos je po svojoj prirodi četverostruk poput tetraedra, tri očitovana aspekta predstavljaju *Brahma*, *Visnu* i *Rudra*, a neočitovani aspekt je *Mahesa*.

८. तद्भूमिकाः सर्वदर्शनस्थितयः ।
(8) *tadbhūmikāḥ sarvadarsana-sthitayah*

Tat od te *bhumikah* uloge, područja (temelji), etaže (kuće), istupaju *sarva* različiti, svi *darsana* filozofski sustavi *sthitayah* pozicija, gledišta.

„Različiti filozofski sustavi s različitih gledišta samo izlažu i tumače različite aspekte ove Stvarnosti.“

Ovaj je aforizam vrlo važan za proučavatelja filozofije jer ukazuje na stvarnu svrhu filozofije. Omogućuje mu da razlikuje one sustave koji se podvrgavaju toj svrsi od onih koji su špekulativne prirode i nisu bitni za ljudski život, njegovu narav, svrhu i vitalne probleme koji utječu na svako ljudsko biće.

Da bi razumio stvarni značaj ovog aforizma, proučavatelj bi se trebao sjetiti da se svi filozofski sustavi ne podređuju stvarnoj svrsi filozofije, i premda su izvana vrlo imponantni, zapravo se ne bave problemima kojima bi se filozofija trebala baviti. Oni samo nagađaju istine koje se odnose na prirodu čovjeka, Boga i svemira i njihov međusobni odnos. Neki od njih čak i ne prepoznaju postojanje Boga ili temeljnu božansku prirodu čovjeka ili duhovnu osnovu svemira. Samo su špekulativna nagađanja u vezi prirode čovjeka i svemira, utemeljena na izuzetno oskudnim znanstvenim podacima i suptilnim logičkim prosudbama prilagođenih pretpostavki, kako bi odgovarale iznesenoj teoriji.

Lako je razumjeti put koji je prošla ortodokсна filozofska misao zapada i, posebno u novije vrijeme, uzaludno vježbanje intelekta na koje se filozofsko istraživanje svelo. Zamisao da postoje određene i pouzdane metode upoznavanja istine o dubljim problemima religije i filozofije, temeljene na izravno stečenim iskustvima putem tehnika joge, na zapadu nije bila prisutna, a tek je u relativno novije vrijeme pokazano zanimanje za ove stvari. Mogućnost spoznavanja takvih istina prepoznali su i prihvatili manje ortodokсни filozofski mislioci. U nedostatku ovog znanja, prirodno je da je vrlo ograničen broj promotrenih činjenica i logičko zaključivanje činilo jedino dostupno sredstvo istraživanja tih dubljih područja mišljenja i postojanja. Imajući na raspolaganju samo takve nepouz dane istraživačke instrumente, ne iznenađuje da je filozofska misao dobila ovakav oblik i stvorila filozofske sustave koji se mogu smatrati pukim nagađanjima u vezi sa problemima ljudskog života i prirode svemira. Mnogi od ovih sustava niti ne pokušavaju riješiti pitanja koja su od vitalnog interesa za ljude, a ako i da, ostavljaju proučavatelja u stanju zbunjenosti o istinitosti tih stvari. Nije ni čudo što se na zapadu filozofija smatra samo pukom intelektualnom rasonodom za koju mogu biti zainteresirani samo profesionalni filozofi.

Na Istoku se filozofija nikada nije odvojila od religije i bavljenje se obojem temeljilo na zamisli da je istinu o dubljim životnim problemima moguće spoznati izravnim iskustvima stečenim metodama joge. I ne samo to, već je u različitim zemljama uvijek bilo prisutno nekoliko okultista, mistika i svetaca koji su kroz različite stupnjeve isposništva i duhovne samodiscipline spoznali ove istine duhovnog života, te pomogli ostalim osposobljenim učenicima da učine isto. Tako je postupno izgrađena snažna tradicija duhovnog života i kulture koja nije samo prožimala religijsku i filozofsku misao već je i uvelike utjecala na njezin daljnji rast.

Iz tog je razloga hinduistička filozofija ostala u velikoj mjeri oslobođena čisto spekulativnih misli i vjerna stvarnom idealu i svrsi filozofije da raspravi i širi znanje o istinskoj prirodi čovjeka, Boga, svemira i svijeta, pouzdanim praktičnim metodama. Nisu sve misli, razvijane tijekom stoljeća, vođene ovim središnjim i uzvišenim ciljem, ali se može razaznati svrha koja stoji iza njih. Ta je svrha povezana s dubljim životnim problemima od vitalnog interesa za sva ljudska bića.

Aforizam 7 iz *Pratyabhijna Hridayam* nagovještava prirodu krajnje stvarnosti, koja je temeljno cjelovita, ali se intelektom promatra kao da je diferencirana u različite aspekte. Upravo se ti aspekti ili uloge, koje ova Stvarnost igra pri pojavljivanju, u aforizmu 8 nazivaju *bhumikah*.

Kako je Stvarnost samo jedna, njeno ostvarenje je, nakon što su sve potencijalnosti skrivene u Monadi, glavna stvar ljudskog života. Svi istinski filozofski sustavi trebali bi biti samo prikazi različitih aspekata ove stvarnosti iz različitih točaka gledišta. Stvarnost nije moguće opažati u stvarnom obliku u svijetu relativnog, već samo njezine različite aspekte i djelomične izraze onakvi kakvi se prikazuju iluzijom vezanom intelektu. Upravo je to ta važna činjenica koju aforizam 8 prenosi proučavatelju filozofije, čiji interes za filozofiju nije samo akademski već je usko povezan s problemom Samo-ostvarenja. Ako se ta činjenica jasno razumije, ona će zaustaviti kontroverze i sljedbeničke stavove koje ponekad nalazimo među proučavateljima filozofije, gdje svatko pokušava obraniti svoj omiljeni sustav i omalovažiti druge.

Kada površno proučavamo njihove doktrine, čini se da se dobro poznati sustavi hinduističke filozofije i s njima povezane religije jako razlikuju. Ali ako ih gledamo kao iznošenje različitih aspekata Jedinе stvarnosti u teoriji i praćenje različitih putova do iste Stvarnosti u praksi, kako je istaknuto u aforizmu 8, tada ćemo ih moći ne samo vidjeti u ispravnoj perspektivi već i sjetiti se da je Jedinа Stvarnost ta koja je predmet našeg pretraživanja, a ne bilo koji njezin aspekt ili izraz. U ovom sveobuhvatnom pogledu na filozofiju čini se da čak i filozofija znanstvenog materijalizma ima svoje legitimno mjesto jer na svoj način objašnjava onaj aspekt Stvarnosti koji dolazi do izražaja na fizičkoj razini, koja je također izvedena iz i predstavlja najniži izraz Jedinе Stvarnosti, izvan koje ne može ništa postojati. Naša svađa s onima koji podržavaju filozofiju znanstvenog materijalizma nije posljedica činjenice što oni pokušavaju istražiti i objasniti prirodu fizičkog svijeta, već zbog njihove naglašene tvrdnje da postoji samo fizički svijet i da je on jedino važan. Čineći to, čovjeka svode na razinu životinje i tjerajući ga da misli da ne postoji ništa izvan fizičkog svijeta, sprečavaju ga da otkrije duhovne i božanske potencijale koji su skriveni u njemu. Ovo je zločin protiv čovječnosti i svaki pojedinac duhovnog pogleda mora se boriti protiv ovog zla.

६. चिद्वत् तच्छक्तिसंकोचात् मलावृतः संसारी ।
(9) *cidvai tacchakti-saṃkocāt malāvṛitaḥ saṃsārī*

Cit univerzalna svijest *vat* kao u slučaju *tat* ove *sakti* univerzalna snaga *sankocat* zbog stezanja ili ograničenja *mala* nečistoćom ili pomračenjem *avrtah* pokrivena, pomračena *samsari* (postaje, nastaje) pojedinačna duša uključena u svjetovne iluzije i ciklus ponovnih rađanja.

„Krajnja stvarnost je ta koja postaje individualnom dušom kada djeluje kroz individualizirani centar, uključen u svjetovne iluzije, istodobno ograničene božanske snage i pomračene božanske svijesti.“

Ovaj i sljedeća tri aforizma bacaju daljnje svjetlo na prirodu i ponašanje običnog pojedinca koji živi svoj život u ograničenjima i iluzijama nižih svjetova. U aforizmu 5 istaknuto je da univerzalna svijest svojom centralizacijom i posljedičnim ograničenjem postaje *citta* ili um običnog pojedinca i daje osnovu mentalnog svijeta koji on stvara oko tog središta. Ali svijest i snaga su polarni srodnici i moraju zajedno djelovati u očitovanju. Dakle, kad se univerzalna svijest centralizira i ograniči stvara individualni um. Univerzalna snaga, djelatna u životu pojedinca, mora također istovremeno postati centralizirana i ograničena. Ta činjenica istodobnog ograničavanja moći i svijesti, koja rezultira uključanjem vječne Monade u iluzije i ograničenja donjih svjetova, istaknuta je u aforizmu 9. Dakle, iako možda nećemo moći razumjeti pitanje zašto se Monada uključuje u niže svjetove dok ne postigne Samo-ostvarenje, barem možemo steći neku predodžbu o mehanizmu uključivanja.

Učenik će primijetiti da za pojedinca, koji je izgubio slobodu i želi je povratiti, nije potrebno znati zašto ju je izgubio. Ali je za njega vrlo važno da zna kako ju je izgubio. Prvo je pitanje čisto akademsko, dok je drugo usko povezano sa problemom osmišljavanja sredstava za oslobađanje. Zbog toga svi duhovni učitelji koji su došli na svijet radi duhovnog uzdizanja čovječanstva ne pokušavaju odgovoriti na pitanje zašto je potrebno da ljudi siđu iz svog pravog doma u niže svjetove iluzija i ograničenja i prođu kroz mnoge živote radosti i tuge prije nego što uspiju povratiti svijest o svojoj stvarnoj prirodi i tako se osloboditi ovog ropstva. Ovi učitelji samo pokušavaju ljude vratiti kući činjenicom da su uključeni u iluzije i da prolaze kroz razne teškoće zbog te uključenosti. Također ih uvjeravaju, da oni koji imaju dovoljno razlučivanja i žele biti slobodni, shvate tu činjenicu i da se mogu osloboditi ovog ropstva usvajanjem dobro poznatih metoda, koje je uspješno isprobao svaki ozbiljni tragatelj za istinom.

Činjenica, da pojedinačna duša ili Monada nastaje zbog centralizacije i stezanja univerzalne svijesti i snage, od velike je važnosti, jer nam daje ključ za način oslobođenja pojedinca od iluzija i posljedičnih ograničenja koja su svojstvena življenju života u donjim svjetovima u stanju prosvjetljenja. Ono što se događa centralizacijom i stezanjem univerzalne svijesti i snage može se poništiti samo decentralizacijom i proširenjem ograničene svijesti pojedinca. Ovo je osnovni princip u temelju svih sustava joge. Jer u svim sustavima joge suštinski proces je proširenje svijesti postupnim i sustavnim slabljenjem i konačnim nestajanjem svijesti "Ja". Kad je ego potpuno nestao, čak i u svom najsuptilnijem obliku na atmičkoj razini, svijest pojedinca je decentralizirana i kao da se širi i postaje jedno s univerzalnom sviješću. Kad se

svijest oslobodi ograničenja centralizacije istovremeno se oslobađaju i ograničenja moći jogija. To je ono što zapravo znači Samo-ostvarenje. Odgovarajuća riječ, koja se u terminologiji joge upotrebljava za centralizaciju svijesti, je *asmitta* ili „Ja-stvo“, što dovodi do poistovjećivanja svijesti sa njezinim nositeljima i okolinom, i njezinog posljedičnog sudjelovanja u svijetu posredstvom *klesa*, kao što je istaknuto u aforizmima II-6-9 *Joga-Sutri*.

Zamagljivanje svijesti i ograničavanje snage Monade provodi se centralizacijom beskonačne i neograničene univerzalne svijesti i snage. Ali što uzrokuje ovu centralizaciju? Prema jogi, sredstvo za sužavanje, koje dovodi do te centralizacije i uključenosti u svijet očitovanja, naziva se *avidya* ili osnovno neznanje definirano u aforizmima II-4 i 5 *Joga-Sutri*. Prema školi filozofije na kojoj se temelji *Pratyabhijana Hridayam*, ono se naziva *maya* ili osnovna obmana koja je temelj pojavnog svijeta. Značenje ove dvije riječi hinduističkog filozofskog mišljenja je isto, ali kako je usko povezano sa krajnjim pitanjem o uzroku i izvoru pojavnog svemira, ovdje ga nije moguće raspravljati.

Kao posljedica centralizacije svijesti i pojavljivanja zasebnog pojedinca, s ograničenim mentalnim svijetom u kojem je ograničen i djeluje, na scenu stupa nova sila zvana karma, koja utječe na njegov život u svakoj sferi i određuje razvoj njegovih potencijala. Ta sila, koja je kumulativna, postaje trajni čimbenik u životu pojedinca i veže ga za niže svjetove u koje je uključen. Mora se potpuno raspršiti tehnikom joge poznatom kao *niskama karma* prije nego što se postigne oslobađanje od iluzija nižih svjetova.

Vidjeti će se da u životu pojedine Monade postoje tri određena čimbenika: iluzija, centralizacija i karma, koji ga drže uključenim u niže svjetove iluzije. Kandidat za Samo-ostvarenje sve to mora uzeti u obzir u osmišljavanju sredstava za izbavljenje. Sva tri čimbenika nazvana *maya*, *anu* i *karma* terminologijom ove filozofske škole zajedno se nazivaju *mala*. Sanskrtska riječ *mala* uobičajeno znači nečistoću, fizičku ili mentalnu, ali ovdje označava sredstvo koje zaklanja božansku svijest i sprečava nesmetan protok božanske snage kroz pojedinca. Upravo su ta tri zamračujuća sredstva ta, koja vječnu Monadu drže uključenom u iluzije nižih svjetova i vezanom za kotač rođenja i smrti. I tek kad se ona oslobodi od sva tri, može postići oslobođenje.

Razmatrajući ograničenja koja se nameću svijesti i snazi kada prolaze kroz centar, potrebno je zapamtiti da nije centralizacija Stvarnosti zapravo to ograničenje, već nedostatak razvoja i prijemčivosti mehanizma koji je razvijen oko centra. Zapravo ga ograničava kružnica oko centra, a ne sam centar. Centar kugle s beskonačnim radijusom kvalitativno se, iako ne i kvantitativno, razlikuje od bezgraničnog praznog stanja. Logosi javnih sustava također moraju djelovati kroz centar svijesti krajnje stvarnosti, ali oni su sveznajući i svemogućí što se tiče njihovih vlastitih sustava. Čak i Apsolut ima dva aspekta, bezgranično stanje Praznine i centralno stanje Plenuma usredotočeno u vječnoj *mahabindu* ili Velikoj Točki.

१०. तथापि तद्वत् पञ्चकृत्यानि करोति ।
(10) *tathāpi tatvat pañcakṛtyāni karoti*

Tathapi čak i tada, još uvijek, ipak *tat* Taj (citi) *vat* kao *pancha* pet vrsta *krityani* djeluju, obavljajući *karothi*, ostvarujući.

„Čak i pod tim ograničenjima ropstva mikrokozmička duša obavlja pet božanskih funkcija poput makrokozmičke Nad-Duše.“

U posljednjem smo aforizmu vidjeli da centralizacija krajnje stvarnosti kroz središte svijesti pojedinačne Monade strahovito ograničava izražavanje njene snage svijesti. Ovo izražavanje, bez sumnje, ovisi o razvoju svijesti i evoluciji psiho-fizičkog mehanizma koji se postupno gradi oko središta svijesti. No čak ni na najvišem nivou ono nije ništa u usporedbi s univerzalnom sviješću unutar koje se nalazi centar i iz kojeg proizlaze njene snage. Vidjet će se koliko je širok jaz između njih dvoje kad se sjetimo da se jogi mora odreći čak i sveznanja i svemoći atmičke razine prije nego što njegova svijest može proći kroz središte i ujedinjenjem ili spajanjem s univerzalnom sviješću steći sposobnost upravljanja univerzalnom snagom. Ova činjenica je pojašnjena u aforizmima III-49, 50 i 54 *Joga-Sutri*.

Postoji li određena naznaka u ljudskom životu da je ljudsko biće ograničeni izraz božanskog života i svijesti iz koje je izveden cijeli pojavni svemir? Gornji aforizam nastoji odgovoriti na to pitanje. Ističe da, čak i pod ogromnim ograničenjima koja su svijesti nametnuta centralizacijom, pojedinac još uvijek može obavljati, na ograničen način, pet bitnih funkcija božanske svijesti. Time pokazujući da, iako je krajnje ograničeni izraz te svijesti, njegova svijest je u biti iste prirode kao i ta vrhovna svijest. Jedno je mikrokozmos, drugo je makrokozmos.

Ovih pet funkcija nabrojano je u sljedećem aforizmu, ali čak i površno ispitivanje tih funkcija pokazat će da one ne daju ispravnu i sveobuhvatnu ideju o tim božanskim funkcijama ni u očitovanju u cjelini ni u ljudskom životu. Pojavni svemir je toliko golem, složen i izvan dohvata ljudskog intelekta da je nemoguće imati bilo kakvu zadovoljavajuću predstavu o božanskim funkcijama koje se u njemu odvijaju, a još manje ih i klasificirati. Bilo bi u redu da je ovih pet funkcija dano kao ilustrativni primjeri, ali način na koji su navedene odaje dojam da su osnovne ili temeljne. Bilo bi teško prihvatiti ovo poimanje božanskih funkcija s obzirom na gore istaknuto.

Uobičajena je praksa među hinduističkim filozofima i znanstvenicima da sve svrstavaju u područje filozofije i religije. Iako ovo malo pomaže u razjašnjavanju zamisli i njihovom učvršćenju u um, praksa je s filozofskog gledišta nevjerodostojna. Sve su pojave u fizičkom svijetu i sve stvarnosti u suptilnijim područjima prirode vrlo složene i klasificirajući ih na ovaj kruti i proizvoljan način ne samo da pokušavamo učiniti ono što je nemoguće, već možemo i stvoriti pogrešan dojam o stvarima s kojima se bavimo. Najbolji način za prevladavanje ove poteškoće bio bi da se ove klasifikacije ne uzmu kao potpune, već da se uzmu samo kao ilustrativne. To ističe prednosti klasifikacije i ostavlja prostor za daljnje razrade, dopune i izmjene.

Razmatrajući djelomični izraz božanske svijesti i snage kroz Monadu, moramo imati na umu da Monada nije samo ograničeni izraz božanske svijesti i snage, već da je i

mikrokozmos koji u sebi, u potencijalnom obliku, sadrži sve što je prisutno i u razvijenom obliku u makrokozmosu. Kao što je objašnjeno na drugim mjestima, centralizacija krajnje stvarnosti u središtu svijesti, koje predstavlja Monada, znači koncentraciju svega prisutnog u toj stvarnosti u njezinom beskonačnom obliku i u bezgraničnom prostoru, u točki kroz koju Monada djeluje, ali u potencijalnom obliku. Upravo ta ogromna potencijalnost prisutna u središtu svijesti Monade, od trenutka kada se dogodi individualizacija, objašnjava neumoljiv i neograničen razvoj njene svijesti i razvoj njenih snaga tijekom njene evolucije. Prirodno je da kada se cijela Stvarnost usredotoči i ograniči unutar neke točke, da u mikrokozmosu mora doći do prirodne i snažne tendencije širenja i vraćanja u prvobitno stanje. Iz tog je razloga, u slučaju svake Monade, evolucijski pritisak stalan i razvoju svijesti nema granica.

Težnja ka širenju i povratku u prvobitno stanje, koje je prisutno u središtu monadičke svijesti, izražava se na mnogo načina. Samo jedan od načina na koji se ova težnja izražava leži u činjenici da ljudska bića na vrlo ograničeni način vrše iste funkcije koje božanski život vrši u ogromnim razmjerima. Još jedan lako razumljiv izraz ove težnje vidi se u univerzalnoj potrazi za srećom, u potrazi za užitkom, znanjem, snagom itd. Bitna priroda Monade u hinduističkoj filozofiji naziva se *sat-cit-ananda*. Ovo su tri temeljna svojstva Božanstva, najopsežnija su i iz njih je moguće izvesti sva ostala svojstva. Kad Monada izgubi svijest o svojoj stvarnoj prirodi, zbog sudjelovanja u nižim svjetovima, prirodno je da uvijek svjesno ili nesvjesno traži ono što je izgubila. U ranim fazama svoje evolucije, zbog nedostatka razlučivanja, ona traži izvan onoga što je prisutno u najdubljim slojevima njene vlastite svijesti. Na pogrešne i uzaludne načine traži ono što se može dobiti samo usvajanjem ispravnih i učinkovitih sredstava. Ali kad je dovoljno napredovala, a duhovna sposobnost razlučivanja, koja se zove *viveka*, postala dovoljno razvijena, ona usvaja metode koje su ispravne i učinkovite. Ona tada korača putem duhovnog razvoja i na kraju vraća svijest o svojoj stvarnoj prirodi. Tek tada se završava ovo dugotrajno i mukotrpno traženje i ona postaje puna-kama, ona koja je postala samo-dostatna i samo-dovoljna i zato ne želi ništa.

Gore rečeno pokazat će nužnost proučavanja ovih pitanja koja se tiču unutarnjih stvarnosti i životnih problema na sveobuhvatan način i sa različitih gledišta, a ne sa stajališta samo jednog filozofskog sustava ili duhovnog učitelja. Na taj način dobivamo daleko ispravnije i zadovoljavajuće poimanje onoga što pokušavamo razumjeti. Ali i najopsežnije i najpouzdanije znanje stečeno ovim intelektualnim proučavanjem ima vrlo malu vrijednost u usporedbi s istinskim znanjem stečenim izravnim opažanjem u našoj vlastitoj svijesti.

११. आभासन-रक्ति-विमर्शन-बीजावस्थापन-विलापन-
तस्तानि ।
(11) *ābhāsana-rakti-vimarsāna-bījāvasthāpana-
vilāpanatas tāni*

Abhasana od *abhasah* bilo kakve nestvarne pojave u svijesti, koja je stvarna priroda stvaranja ili očitovanja *raktih* vezanost, predanost, uključenost (održavanje bilo kojeg zamišljenog sustava nije moguće ako svijest nije vezana ili uključena u ono što se očituje) *vimarsana* zamišljanje (kozmičko ili individualno), razmišljanje *bija* sjeme *avasthāpana* uspostavljanje, sadnja *bijavasthāpana* znači proliferacija (franc. Prolifération, od prolifère, onaj koji se množi, ili od lat. proles+ferre, potomstvo nositi, stalno stvaranje novih stanica tijekom stvaranja tkiva, op.prev.), *vilāpana* rastvaranje, spajanje u suptilnija područja *tah* je jedan nastavak, koji znači zbog (ovih aktivnosti) *tani* oni postoje.

„Ovih pet božanskih funkcija, koje mikrokozmička duša izvodi u ograničenom i prikrivenom obliku, su očitovanje, vezanost ili uključenost, zamišljanje, proliferacija i rastvaranje.“

U raspravi potonjeg aforizma istaknuto je da nam neki filozofski sustav može dati samo djelomičan pogled na istinu koja je u temelju čovjeka, Boga i svemira. Stoga je ova pitanja potrebno proučiti s više različitih gledišta, kako bi se steklo sveobuhvatno viđenje ove istine, a koliko je to moguće u ograničenom području intelekta. Ovaj aforizam pokazuje potrebu razumijevanja komparativnog proučavanja filozofije iz drugog razloga. Svaki sustav mora predstavljati istinu ne samo s određenog gledišta, već je mora i priopćavati određenom terminologijom. Ako, dakle, ne znamo ispravno značenje riječi koje se koriste da bi se izrazili pojmovi, mogli bi smo dovesti u zabludu ili zbuniti čitatelja zamislima koje mu se nastoje prenijeti. Tek kada smo stekli ispravnu i jasnu predstavu o istinama te filozofije, komparativnim i dubokim proučavanjem tih istina, možemo sa sigurnošću znati što znači određena riječ korištena u određenom kontekstu.

Aforizam o kojem raspravljamo nabraja pet božanskih funkcija o kojima se govori u aforizmu prije. Riječ koja se koristi za svaku funkciju, na kojoj se temelji rasprava, ima posebno značenje u *Advaita Saiva* filozofiji u Kašmiru. Ako proučavatelj nije u potpunosti upoznat s doktrinama ove filozofije i posebnom terminologijom koja se koristi u izražavanju dobro poznatih ideja hinduističke filozofije, teško će razumjeti što svaka riječ znači. Kako će proučavateljima, posebno onima sa zapada, biti teško razumjeti filozofske zamisli tih funkcija i riječi korištene za označavanje tih funkcija, u nastavku je modernim rječnikom ukratko dat samo općeniti pojam svake funkcije. Vidjet će se da su u potpunosti u skladu s okultnom doktrinom.

Abhasana. Ova sanskrska riječ, teško je razumljiv tehnički pojam hinduističke filozofije, a znači očitovati nešto što je doista nestvarno. Očitovanje je mentalna pojava i stoga je u svojoj biti nestvarna. Čak je i na najvišim razinama posljedica "zamišljanja" prolazna i promjenljiva pojava, pa se stoga mora smatrati nestvarnom i iluzornom u usporedbi sa stvarnošću koja je vječno i integralno stanje i koja je oslobođena diferencijacije i promjene. Samkaracarya je u *Mayavada* predstavio ovaj aspekt

očitovanja vrlo djelotvorno. Abhasana je kao očitovanje ili stvaranja očito važna božanska funkcija.

Vilapana, koja se općenito tumači kao rastvaranje, suprotno je od *abhasana* i nadopunjuje je. Općenito se koristi u smislu stvaranja stanja *pralaya* nakon razdoblja pojavnosti. Ova božanska funkcija, koja se općenito naziva „uništenjem“ zapravo predstavlja povlačenje onoga što je izašlo iz nepojavnog natrag u to nepojavno.

Vimarsana. Ova se sanskrska riječ obično tumači kao „stvaranje iskustva“. Unutarnje značenje riječi u ovom kontekstu postat će jasno ako se prisjetimo da je iskustvo posljedica spajanja subjektivnog i objektivnog. Individualno iskustvo događa se tek kada se integralno stanje svijesti razloži na trojstvo: spoznavatelj, spoznavano i spoznavanje. Čak i na najvišoj razini, na makro-kozmičkoj razini, kozmička je zamisao popraćena „iskustvom“, ali iskustvom koje je teško shvatiti. Neke nagovještaje o takvom iskustvu daje *Siva-Sutra*. Prema nekim aforizmima u toj raspravi, ovo iskustvo ograničeno je na periferiju svijesti, a ne utječe na naj-unutarnjije nivoe koji ostaju u stanju jedinstva s Jednom Stvarnošću. Na nižim razinama spajanjem spoznavatelja, spoznavanog i spoznavanja, samadhi ukida odnos subjekt-objekt jedne razine i rezultira „iskustvom“ druge dublje razine, sve dok ne dosegemo razinu božanske zamisli i ne steknemo izravno iskustvo prirode i sadržaja Božanskog Uma.

Rakti. Da bismo razumjeli prirodu iskustva, potrebno je jednako tako zapamtiti da daljnje postojanje ili održavanje bilo koje mentalne pojave nije moguće ukoliko svijest ili um nisu vezani za ono što je stvoreno kroz sposobnost *buddhi*-ja, snage opažanja. Ova temeljna uključenost svijesti je ta koja u svemu povezuje subjekt i objekt i proizvodi iskustvo.

Ali iskustvo nije „bezukusna“ pojava, ako se mogu poslužiti takvim izrazom. Popraćeno je „slašću“ ili okusom u obliku zadovoljstva ili boli. To je teško primijetiti u slučajevima senzualnog opažanja, izuzev ako je zadovoljstvo prisutno u dovoljnoj mjeri. Također treba imati na umu da su bol i zadovoljstvo relativni, i da jedno te isto iskustvo može u nekom nizu okolnosti izgledati ugodno dok u drugom može izgledati bolno.

Dualnost zadovoljstva i boli koja postoji na nižim razinama iluzija i izrazito utječe na pojedinca, na duhovnim razinama ustupa mjesto ne-dualnom iskustvu blaženstva koje se općenito naziva *ananda*. To je tako zbog djelomične svijesti *sat-cit-ananda* Jastva kako se svijest pojedinca približava svijetu Stvarnosti. Dakle, čak i na božanskim razinama ili na makro-kozmičkoj razini, slast je prisutna u svom najvišem obliku i može se u određenoj mjeri iskusiti kada se svijest mistika u ekstazi spoji sa božanskom sviješću. Ali ovo blaženstvo ne ovisi o nekom vanjskom podražaju kao na nižim razinama. Ono izvire iznutra zbog progresivne svijesti *sat-cit-ananda* koja je svojstvena Jastvu ili svijetu stvarnosti. Središte naše svijesti uronjeno je u ocean ljubavi, a nesvjesni te činjenice ostajemo zaokupljeni neprestanom i uzaludnom potragom za srećom u vanjskim predmetima i potragama ovoga svijeta.

Bijavasthavana, što doslovno znači „sadnja sjemena“, metafora je koja se koristi za božansku funkciju „proliferacije“. Kao što je objašnjeno u drugom kontekstu, cijela se pojava temelji na različitim procesima proliferacije ili umnožavanja arhetipova prisutnih u božanskom umu ili svijesti, različitih oblika beskonačne raznolikosti.

Bezbrojne Monade ili pojedinačne *jivatme* posljedica su proliferacije centara božanske svijesti iz Velikog Centra ili *mahabindu*. U njemu je krajnja stvarnost prisutna u svom plenum aspektu. Isti proces proliferacije viđen je posvuda u životinjskim i biljnim carstvima i osigurava nastavak vrste. Promatrano s ovog dubljeg gledišta, pet božanskih funkcija, o kojima se govori u ovom aforizmu, imati će novo i duboko značenje. Ali kao što je gore istaknuto, božanske funkcije svemira ne mogu se definirati ili klasificirati, pa ih je bolje uzeti samo kao ilustracije.

१२. तदपरिज्ञाने स्वशक्तिभिर्व्यामोहितता संसारित्वम् ।
(12) *tad aparijñāne svaśaktibhir vyāmohitatā saṃsāritvam*

Tat ovaj aparijnane zbog nedostatka znanja o sva vlastitom saktibhah snagom vyamohitata zaljubljuje se u samsaritam (je) stanje bića kao samsari ili duša vezana iluzijama i ograničenjima nižih svjetova.

„Temeljna priroda ropstva u nestvarnom svijetu pojavnosti je zaljublivanje u vlastitu ograničenu individualnu snagu zbog nedostatka svijesti o Stvarnosti koja je izvor svake snage.“

Aforizam 9 je nagovijestio općenitu prirodu ljudskog ropstva u samsari u odnosu koji postoji između Monade i krajnje stvarnosti u kojoj je središte njegove individualne svijesti. Ovaj aforizam unosi psihološko gledište na isto pitanje. Kakvo je stanje duha koje čini da samsara veže dušu? Ili, drugim riječima, što uzrokuje sudjelovanje Monade u iluzijama nižih svjetova, iako je ona božanske naravi i ima svoj pravi dom u svijetu Stvarnosti? Prema ovom aforizmu radi se o pogrešci ograničenih božanskih snaga koje se odozgo spuštaju kroz središte naše individualne svijesti i zanose se njima, misleći da su naše vlastite. Stvarna je činjenica da sve ove snage bez iznimke imaju svoj izvor u sveobuhvatnoj božanskoj moći svojstvenoj božanskoj svijesti i da su nam privremeno dane kako bi nam omogućile djelovanje u nižim svjetovima kao oruđa božanskog života. One nemaju svoj izvor u zasebnoj individualnosti, niti joj pripadaju. Zaljubljenost nastaje jer zamišljamo da one imaju svoj izvor u nama, a ne u izvršenju snage.

Ta je iluzija ista kao i iluzija svijesti. Činjenica je da je naša individualna svijest djelomični izraz božanske svijesti, a naš um djelomični izraz božanskog uma, ali zbog nedostatka razlučivanja smatramo ih posebno svojim i stoga ih koristimo kako želimo. Upravo ta činjenica u nama stvara lažni osjećaj ega, a on postaje izvorištem ponosa, zlouporabe snage, vezanosti i sebičnosti.

Ove stvari utječu na svakog od nas, ali učinci su najizraženiji kod ljudi koji su postavljeni na položaje na kojima mogu imati izvanredan stupanj moći, političke, mentalne, ekonomske ili bilo koje druge vrste. Korupcija uma i morala koja obično prati posjedovanje i upotrebu moći dobro je poznata pojava koju vidimo svuda oko sebe. Postaje sve raširenija, istaknutija i demoralizirajuća po svojim učincima. Rast demokratskih i socijalističkih institucija daje daleko većem broju ljudi priliku da teže moći i zluporabe je u svoje sebične svrhe. Ova je težnja uglavnom prikrivena plaštem rada za poboljšanje ekonomskog, socijalnog ili političkog stanja drugih i zato ih u

velikoj mjeri uspijeva zavarati. Ali oni koji imaju neki osjećaj razlučivanja i koji niti izravno niti neizravno ne ostvaruju nikakve osobne koristi, mogu vidjeti da su svi ovi mehanizmi stvoreni samo kako bi prikrili ove sebične i ponekad besramne namjere i aktivnosti.

Ovaj trend postaje sve izraženiji i poprima alarmantne razmjere. Ali oni koji slijede moć i uspijevaju je prigrabiti i oni koji od ljudi izvlače korist, toliko su brojni da se te stvari podrazumijevaju i smatraju legitimnim ostvarivanjem naše slobode i prava kao ljudskih bića.

Zar onda nema nade da se riješimo ovog zla koje je proželo naše društvo i koje ga polako i postojano dezorganizira i demoralizira? Da, postoji, i ta nada je *dharm*a, neprikosnoveni i sveobuhvatni zakon ili pravednost koja je u osnovi svemira. Ovaj zakon uvažava svako zlo i s vremenom ga uništava. Prije ili kasnije donosi patnju zločincu. Svako zlo u sebi nosi sjeme vlastitog uništenja i plod vlastite karakteristične patnje. Mnoge priče koje čitamo u puranama o zlouporabi moći i njezinim posljedicama doista su alegorije. Imaju svrhu da nas upoznaju sa posljedicama zlouporaba moći u običnom životu. Pojedinci koji dođu na vlast ili dođu u posjed moći, a zatim je zlouporabe u sebične ili zle svrhe, prije ili kasnije doprinose vlastitoj sramoti ili uništenju. Slično tome, društva ili nacije, u kojima se povećavaju težnje vladanju i njezina zlouporaba, moraju na najočekivanije i nepredvidljivije načine snositi strašne posljedice nepravde koju su počinili. Zato neka pojedinci ili zajednice ne ostaju u zabludi da mogu izbjeći plodove koje su prikupili zlouporabom povjerene im moći. Sami plodovi koje su prikupili postat će gorki u ustima i postat će najveći uzrok nesreće i patnje u njihovim životima. A kako zlo raste, dan obračuna se približava sve većom brzinom.

Zašto ljudi koji zloupotrebljavaju moć postupno gube svijest o ovoj činjenici i sve je više zloupotrebljavaju? Zato što loše djelovanje bilo koje vrste, fizičko, emocionalno ili mentalno, vrlo brzo zaklanja *buddhi*, duhovnu sposobnost razlučivanja, koje jedino može razlikovati što je ispravno ili krivo. Ovo uspostavlja začarani krug iz kojeg je teško izaći, pogotovo nakon što se prođe nepovratna točka. Jedino je katastrofa ta, koja milostivo sustiže zločinca, koja razbija ovaj začarani krug i pokazuje pojedincu, barem na neko vrijeme, katastrofalne posljedice zlouporabe i uzaludnost nepromišljene težnje za moći.

Gore navedeni ekstremni primjeri egoizma, koji dovode do zlouporabe moći, dani su kako bi na proučavatelja ostavili dojam ne samo opasnih posljedica zlouporabe povjerenih mu moći, već i da pokažu kako se krivim življenjem sve više uključujemo u iluzije života. Ali to ne znači da su oni koji žive relativno pristojan život slobodni od iluzija *samsara*. Svakako su u stanju izbjeći komplikacije, koje proizlaze iz lošeg života, i nedostatak duševnog mira koji ih prati. Oni su i dalje podložni temeljnoj iluziji života koja se naziva *maya*, baš kao i drugi ljudi. Da bi se oslobodio ove temeljne iluzije i izašao iz *samsare*, aspirant mora ne samo svoj život temeljiti na pravednosti, već i usvojiti ozbiljan pravac samodiscipline sa kojom se Joga detaljno bavi.

Stanje *samsari* ili biti uključen u iluzije i ograničenja nižih svjetova ima dva aspekta, jedan povezan sa sviješću, drugi sa snagom. O prvom aspektu se govori u aforizmu 6, a o drugom u aforizmu 9. Budući da su svijest i snaga neraskidivo povezane, iluzije

povezane s njima uvijek su istovremeno prisutne i ne mogu se lako razlikovati. A iz istog razloga, mogu se nadići samo istovremeno kada se dogodi i Samo-ostvarenje.

१३. तत्परिज्ञाने चित्तमेव अन्तर्मुखीभावेन चेतनपदा-
ध्यारोहात् चित्तिः ।
(13) *tat-parijñāne cittam eva antarmukhībhāvena*
cetanapadādhyārohāt citiḥ

Tat Ovim (*citi*) *parijinane* (daljim) stjecanjem potpunog znanja *cittam* individualni um *eva* koji je *antarmukhu* usmjeren prema središtu svijesti, svom izvoru *bhavana* promišljanjem, uzdizanjem *cetana*, svijesti *pad*; do razine, stupnja *adhyarohat* dizanjem do; uspinjanjem do *citiḥ* (postaje) univerzalna svijest ili Stvarnost u njenom *cit* aspektu.

„No, individualni um, promišljenim prodiranjem prema svom središnjem izvoru, može povratiti stanje čiste svijesti, i tako sticanjem znanja o njemu, postati *citi* ili sama Stvarnost.“

Centralizacija univerzalne svijesti, njezino diferenciranje i okretanje prema van na nižim razinama bitni je proces kojim se individualni um oblikuje i djeluje u nižim svjetovima te se uključuje u njegove iluzije i ograničenja. Razumljivo je stoga da će sredstva za zaustavljanje ove uključenosti, osvješćivanje integriranog stanja svijesti i spoznaja naše stvarne prirode u temelju biti proces preokretanja gore opisanog postupka oblikovanja i djelovanja individualnog uma. I to je ono na što gornji aforizam pokušava ukazati.

Očito je da bi prvi korak u zaustavljanju ove uključenosti i povrat svijesti o našoj stvarnoj prirodi bio preokretanje usmjerenosti uma. Um običnog pojedinca, koji živi svjetovnim životom, okrenut je prema van. On se ne bavi samo stvarima vanjskog svijeta, već je utonuo u njega toliko da nije ni svjestan te činjenice. Vanjski svijet, u koji je uronjena naša svijest, iluzoran je, privremen i stalno izmjenjujuća pojava u kojoj ništa nema stvarnu vrijednost. Ne može utažiti glad duše koja je lišena svog božanskog nasljeđa i koja je angažirana u neprestanoj, slijepoj i uzaludnoj potrazi za onim što je izgubila u ovom iluzornom i neprestano promjenjivom životu svijeta. Duša je poput žednog jelena koji traži vodu u pustinji, trči za izmičućim fatamorganama dok ne padne mrtav. Gdje je ta stvarnost koju je Monada izgubila i koja jedina može utažiti njenu duboko usađenu glad i pružiti joj trajni mir, sreću i slobodu od iluzija i ograničenja života? Ne u vanjskom svijetu, već unutar i ponad središta vlastite svijesti, koja postoji skrivena iza svih slojeva, nezamislivog sjaja čistog bića i obdarena beskrajnim znanjem, moći i blaženstvom. A ova stvarnost je naše stvarno ja, ništa izvan nas ili pored nas. Dakle, prvi korak u vraćanju našeg božanskog nasljeđa je usmjeravanje uma prema središtu naše svijesti.

Drugi je korak podići um prema gore ili prema unutra prodirući unutar njegovih dubljih slojeva, korak po korak, metodama koje čine dio samodiscipline joge. Um je oblikovan i svoje postojanje duguje silasku svijesti kroz njeno individualno središte. Nestajanje i uklanjanje uma koji sprečava punu svijest o Stvarnosti mora stoga nužno ovisiti o usponu svijesti kroz isto to središte.

Što se mora dogoditi nakon ovog vrhunskog postignuća, kada jogi to uspije izvesti u potpunosti i nepovratno? Zatvorena svijest mora iskrsnuti s druge strane središta, u svijetu Stvarnosti, iz kojeg je sišla kad je bila uključena u niže svjetove i započela svoje dugo putovanje u tim svjetovima kako bi otkrila svoje beskrajne božanske potencijale. A sad, kad se pojavljuje i postaje trajno uspostavljena u svijetu Stvarnosti, Monada ostaje trajno svjesna svoje stvarne prirode i zadržava sva znanja i moći nižih svjetova bez njihovih iluzija i ograničenja. Da bi stekla tu dvostruku prednost, Monada je poslana u progonstvo u niže svjetove očitovanja.

Diferencijacija svijesti u beskonačnu raznolikost mentalnih stanja i reintegracija tih stanja u svjesnost najbolje se može razumjeti izvođenjem jednostavnog znanstvenog eksperimenta. Ako uzmemo snop svjetlosti i propustimo ga kroz staklenu prizmu, znamo da će prizma raspršiti bijelu svjetlost u spektar obojenih svjetala raspoređenih u određenom redoslijedu. Ovaj spektar može se projicirati na list bijelog papira čime će se uočiti stalni spektar sedam boja (ljubičasta, indigo, plava, zelena, žuta, narančasta i crvena), pokazujući time da je bijela svjetlost razlomljena na svoje sastavne obojene svjetlosti.

Mogu li se ova obojena svjetla prisutna u spektru ponovno udružiti u čisto bijelo svjetlo? Naravno, uklanjanjem lista bijelog papira i propuštanjem snopa obojenih svjetala kroz drugu obrnutu prizmu iste veličine poput prizme koja je raspršila bijelu svjetlost. U tim uvjetima, svjetlost koja izlazi iz druge prizme postati će snop bijele svjetlosti identičan snopu bijele svjetlosti raspršen prvom prizmom.

Diferencijacija svijesti u različita stanja uma prolaskom kroz središte i njena reintegracija u čistu svijest pri povratku kroz središte analogna je tome i nagovještana je aforizmima 4, 5 i 13 ove rasprave. Vidjeti će se da ovo središte svijesti ima jedinstveni karakter koji će se učiniti fascinantnim čak i intelektu koji ne može razumjeti ove unutarnje transcendentne stvarnosti. Ono je poput praga koji povezuje dva svijeta. S jedne je strane svijet Stvarnosti sa svojim beskrajnim znanjem, snagom i blaženstvom koji su ponad svake mašte. S druge strane je više-razinski svijet pojavnosti, koji se svojim nebrojenim svjetovima širi čitavim svemirom, koji je u osnovi mentalan, ali koji se Monadama, koje se u njemu razvijaju, čini stvarnim.

Činjenica da je um diferencirani oblik svijesti i da je izveden iz svijesti, ukazuje na misterioznu činjenicu kako taj um nije moguće uhvatiti u njegovom čistom nepromijenjenom stanju i spoznati što je on zapravo. Jer kad se oslobodi svog promjenjivog diferenciranog stanja uma on ustupa mjesto integriranom stanju svijesti u kojem su spoznavatelj, spoznavano i spoznavanje prisutni u stanju sjedinjenja.

१४. चितिवह्निरवरोहपदे छन्नोऽपि मात्रया मेयेन्धनं
प्लुष्यति ।

(14) *citivahnir avarohapade channo 'pi mātrayā
meyendhanam plusyati*

Citi čista svijest *vahni vatra avaroha* silaskom *pade* na stupanj ili na razinu (na nižem stupnju očitovanja) *channah*: pokrivena, skrivena, pritajena *api* iako je *matraya* u skladu sa ili proporcionalno (prema svojoj snazi ili intenzitetu) *meya* sposobna je da spozna, razazna, ima isto značenje kao *jnya*, *indhanam* gorivo *plusyati* gori (od *plus* gorjeti).

„*Vatra citi*, čak i na nižim stupnjevima očitovanja, kada je prekrivena raznim zaklanjajućim sredstvima, uvijek sagorijeva gorivo predmeta u objektivnom svijetu, intenzitetom uvježbane *viveke* ili duhovnog razlučivanja.“

Ovaj i sljedeći aforizam imaju duboko značenje jer bacaju malo svjetla na prirodu Stvarnosti ili onog vrhovnog stanja u kojem spoznavatelj, spoznavano i spoznavanje ustupaju mjesto jednom integriranom stanju bića, u kojem su svo troje prisutno, ali se ne razlikuju. Metaforička metoda koja izražava ove krajnje istine postojanja ne samo da nam omogućuje da uvidimo ove transcendentne istine, već ove aforizme čini remek-djelima književnog izraza. Samo oni čija se svijest otvorila dovoljno da im omogući stvarni uvid u ove istine mogu prenijeti ove zamisli na tako kratak, a ipak učinkovit način.

Da bismo razumjeli stvarno značenje ovog aforizma, moramo se ponovno prisjetiti silaska Monade iz svijeta Stvarnosti u niže svjetove u svrhu otkrivanja beskonačnih potencijala koji su skriveni u središtu njene svijesti. Sasvim je prirodno da je takvo Božansko Biće svjesno ili nesvjesno u potrazi za buđenjem Stvarnosti koju je izgubilo sudjelujući u iluzijama nižih razina. U ranim stupnjevima svog evolucijskog rasta, ono ne traži Stvarnost izravno ili svjesno, već slijepim traženjem onih božanskih odlika koja su svojstvena toj Stvarnosti u njezinom istinskom i neograničenom obliku. Život običnog ljudskog bića stalna je potraga za ovom vrstom sreće, iako se potraga provodi na pogrešnom mjestu i na pogrešan način. Čovjek je traži izvan onoga što je prisutno u njegovoj vlastitoj svijesti. On je traži kroz vanjske predmete i traga za onim što samo može doseći u njenom istinskom i beskonačnom obliku stjecanjem svijesti o njejoj stvarnoj prirodi.

To je jedan aspekt ove potrage za Stvarnošću. Sljedeći aspekt je da se u tom neprestanom traganju za srećom kroz vanjske predmete neprestano i neprestano odriče jednog predmeta za drugim čim se želja zadovolji. Tek što je željeni predmet stečen, interes za taj predmet počinje opadati i postupno nestaje, te se prenosi na neki drugi predmet. Ili se pojave okolnosti koje ga lišavaju predmeta sviđalo mu se to ili ne. Nemogućnost trajnog i potpunog zadovoljstva bilo kojom vrstom predmeta ili potrage, koliko god se to tada činilo poželjnim ili vrijednim, univerzalno je iskustvo ljudskog života i upravo je ono jamstvo naše krajnje slobode od svih vezanosti i želja, i ostvarenja naše božanske prirode koja nas čini Samodostatnima, Samoodržanima i Samoodređenima zauvijek.

Ovo nisu vjerske ili filozofske floskule već činjenice univerzalnog iskustva u ljudskom životu, ali smo toliko zaokupljeni svojim uobičajenim životom da ih uzimamo zdravo za gotovo i potpuno ih ignoriramo kao da uopće nisu važne. Vidimo kako djeca postaju adolescenti i odriču se svojih igračaka. Odrastaju i uključuju se u zarađivanje za život i odgoj obitelji. Nakon toga, snage fizičkog tijela počinju opadati, starost počinje uzimati danak, i konačno, smrt prekida sve radosti i tuge, nade i strahove, ambicije i životne muke. Onda započinje novi životni ciklus, pod različitim okolnostima i s manjim ili većim varijacijama. Moramo se odreći stečenog, odvojeni smo od onih koje volimo, moramo živjeti s onima koje mrzimo, odstupiti s položaja moći i biti zanemareni te se opet suočiti sa starošću i smrću.

Koji je temeljni uzrok ove stalne i neumoljive promjene naših želja i nemogućnosti da budemo zadovoljni bilo kada ili bilo kojim očitovanim predmetom ili potragom? Prema gore navedenom aforizmu, tome je uzrok prisutnost božanskog elementa skrivenog u srcu svakog čovjeka. Ovaj božanski element, koji je u biti iste prirode kao i krajnja stvarnost, koja prožima i obuhvaća cijeli svemir, sadrži u sebi ne samo cijelu ovu Stvarnost u potencijalnom obliku, već također vrši strahovit, ali neprimjetan pritisak kako bi povratio svoju izvornu, slobodnu i neograničenu prirodu stisnutu i ograničenu u središtu svijesti. U svjetlu gore rečenog, čitav proces razvijanja svijesti i evolucije nositelja, koji pripadaju pojedinoj Monadi, može se stoga smatrati procesom proširenja svijesti u njezino prirodno, neograničeno i beskonačno stanje i istovremenim napretkom nositelja, koji mogu pružiti odgovarajući izražaj ovoj sve-proširenijoj svijesti.

Upravo je ta važna činjenica sastavni dio okultne doktrine koja se u ovom aforizmu nastoji prenijeti metaforičkim jezikom. Stvarnost koja je skrivena u našem srcu i koja motivira i vodi našu evoluciju ima prirodu Vatre. Ona se na sanskrtu općenito naziva *agni*, a u ovom aforizmu *vahni*. Ona na nižim razinama sagorijeva sve što u životu Monade nije od njene vlastite stvarne prirode. Dakle, prirodno je da kada se ova Vatra svijesti Monade *citi* zatoči, uključi i spusti u niže svjetove, da izražava svoju suštinsku prirodu božanske vatre tako što će početi izgarati i uništavati svaku iluzornu i nestvarnu stvar s kojim je povezana ili u kojoj je ograničena. Ovo sagorijevanje ima oblik uništavanja opsjena koje su povezane sa svim predmetima želje u nižim svjetovima. Upravo ta činjenica objašnjava univerzalnu pojavu odbacivanja jednog predmeta želje za drugim tijekom duge ljudske evolucije. Sve dok duša ne postane dovoljno zrela da izravno preuzme težak zadatak traženja Stvarnosti, i dok se stalne promjene želja prema različitim predmetima i svjetovnim težnjama ne promjene u jednu nepromjenjivu želju za pronalaženjem Stvarnosti koja sada postaje jedini cilj potrage.

Citi ili univerzalna svijest je u jednom aspektu Vatra, a u drugom Svjetlost. Kao Vatra, neprestano i neumoljivo sagorijeva sve što zaklanja svijest o Stvarnosti. Kao svjetlost svijesti, ona širi i proširuje duhovno opažanje pojedinca sve dok se ne stopi s beskonačnom svjetlošću univerzalne svijesti. Ta je činjenica također nagoviještena u aforizmu I-29 *Joga-Sutri* i ukazuje na krajnju istovjetnost svjetla i topline.

१५. बललाभे विश्वमात्मसात्करोति ।
(15) *balalābhe viśvam ātmasātkaroti*

Bala čvrstina, snaga, intenzitet *labhe* pri stjecanju *visvam* očitovanog svemira atma Stvarnost ili *citi sat* dodatak pridodan riječi da se pokaže da se nešto potpuno promijenilo u stvar izraženu tom riječju *karoti* postignućem, činjenjem.

"Postizanjem potrebnog intenziteta samodisciplinom, *Vatra citi* svodi čitav svemir na sebe ostvarujući spoznaju da to nije ništa drugo nego izražaj Stvarnosti."

U posljednjem aforizmu je istaknuto da *vatra* božanske svijesti odmah nakon spuštanja u niže svjetove kroz središte svijesti pojedine Monade počinje sagorijevati i uništavati sve što je prekriva ili zaklanja. Ali to je sagorijevanje u ranim fazama evolucije izuzetno sporo i gotovo neprimjetno. Razlog tome leži u činjenici da su mehanizmi kroz koje Monada mora djelovati previše gusti i otporni na djelovanje božanske vatre. Kao što svi znamo, učinkovitost požara pri gorenju ovisi o dva čimbenika. Jedan je jačina vatre, a drugi gorivost materijala koji mora izgorjeti. U ranim fazama evolucije ova jačina vatre, na koju ukazuje moć razlučivanja, vrlo je slaba. *Vatra* božanske svijesti, koja se spustila u središte monadičke svijesti, upravo je poput iskre, neugasiva, ali prilično slaba u svom gorenju. A sa druge strane, stanja razvijenosti uma previše su sirova i ne reaguju na djelovanje ove vatre.

To je sasvim prirodno i za očekivati. Svrha s kojom se Monada spustila u niže svjetove je razotkrivanje njenih božanskih potencijala i ukoliko se ta svrha nije donekle postigla ne postavlja se pitanje njenog oslobađanja od iluzija i ograničenja nižih svjetova. Nedostatak stvarnog zanimanja za stvarnosti unutarnjeg života i nezasićeni apetit za iskustvima u nižim svjetovima pokazuje da još nije došlo vrijeme da duša razmišlja o povratku u svoj pravi dom u svijetu Stvarnosti. Postoje slučajevi u kojima je duša dovoljno razvijena da krene na ovo putovanje natrag u svoj stvarni dom, ali karma ili svjetovni posao koji mora obaviti u poticanju božanskog plana prekida izražavanje ovog božanskog poriva. U takvom slučaju ljuska neznanja i ravnodušnosti pukne iznenada, kad sazrije vrijeme, a smjer se cijelog života promijeni u kratkom vremenu.

Kako evolucija teče, a duša postupno sazrijeva, *vatra* mudrosti počinje gorjeti sve većim intenzitetom i sve većom učinkovitošću u otkrivanju i uništavanju manjih i očiglednih iluzija života. Ponavljanim neuspjesima, razočarenjima i životnim patnjama iskra božanstvenosti polako se rasplamsava u plamen. Katastrofalne životne zavrslame kroz koje pojedinac ponekad mora proći protresu ga iz duhovnog drijemeža, premda u ranim fazama ovog razvoja samo privremeno. Osjeća se zbunjeno i zgroženo tim iskustvima i počinje polako postavljati pitanja zašto mora patiti i prolaziti kroz sve te nevolje i stradavanja. Počinje ozbiljno razmišljati o dubljim životnim problemima i njihovom rješavanju, a želja za trajnim i učinkovitim rješenjem tih problema polako se ističe. U stjecanju ovog promijenjenog životnog stava pomalo mu pomažu učenja velikih vjeroučitelja i filozofa koji ne samo da ukazuju na urođene iluzije i bijede običnog života, već ukazuju i na izlaz iz tih nepoželjnih stanja.

Između ovog ozbiljnog propitivanja i napora za pronalaženjem djelotvornog i trajnog rješenja velikih problema ljudskog života i odnosa običnog čovjeka prema tim problemima postoji temeljna razlika. Ortodokсни religiozni čovjek također ispovijeda

vjeru u istine religije i filozofije, može ih s velikim entuzijazmom propovijedati drugima i prolaziti kroz rutinske vjerske aktivnosti s savjesnom redovitošću, a da uopće ne posjeduje ozbiljnost u vezi s tim stvarima i da stvarno nema potrebu da se oslobodi nepoželjnih uvjeta ljudskog života i pronade i primijeni učinkovita sredstva u tu svrhu. Život izrazite religioznosti, pa čak i fanatično pridržavanje i obrana vjerskih ideala, može i općenito ide uz potpunu ravnodušnost prema dubljim problemima ljudskog života, pa čak i s aktivnostima vrlo nepoželjne prirode, koje u potpunosti zadržavaju unutarne oči duše zatvorenim i sprečavaju pojedinca čak i da vidi da postoji bilo koja proturječnost između onoga što ispovijeda i onoga što živi. To je zato što je prava *viveka* jedina koja može razlikovati ispravno od neispravnog, bitno od nebitnog, istinito od lažnog, što je iluzorno, a što stvarno. Ova se duhovna sposobnost razlučivanja još nije dovoljno razvila. Pojedincu je potrebno više gorkih iskustava, više udaraca po glavi, više patnje da ga probudi iz sna i da krikne od boli za svjetlošću i slobodom od svojih nevolja. A priroda će mu ih pružati sve više sve dok se ne probudi i ne počne koračati putem koji vodi do njegovog konačnog ostvarenja. Taj put je put joge na kojem se kroz sustavnu vježbu *viveke*, *vairagye* i drugih tehnika joge na kraju stječe svijest o Jednoj Stvarnosti, a što trajno oslobađa jogija od iluzija i ograničenja ljudskog života.

Izraz *viśvam atmasatkaroti* izuzetno je prikladan i lijep da bi se opisao ovaj proces pretvorbe beskrajno raznolikih pojava u svemiru u različite aspekte i izraze Jedine Stvarnosti u svijesti jogija. Ova pretvorba jedinstveno je iskustvo u kojem se doista ništa ne mijenja, a sve se mijenja. Nema nikakve promjene u onome što se vidi, ali ono što se vidi, vidi se u svjetlu Stvarnosti iz središta nečije svijesti i pretvara se u tom opažanju u tu stvarnost. Sve je izgorjelo u vatri mudrosti i postalo sama ta mudrost.

Sa znanstvenog gledišta, ako se intenzitet topline vrućeg tijela progresivno povećava, na kraju ne ostaje ništa osim topline ili energije. Krutina će se svesti na tekućinu, tekućina na plin, a plin na fotone svjetlosti. Upravo se ta činjenica želi prenijeti u tajnovitoj izjavi:

„Svaka tamna točka mora se pokoriti svjetlu sa određenom potrebnom jačinom grča.“

१६. चिदानन्दलाभे देहादिषु चेत्यमानेष्वपि चिदैकात्म्य-
प्रतिपत्तिदाढर्चं जीवन्मुक्तिः ।

(16) *cidānandalābhe dehādiṣu cetyamāneṣvapi
cidaikātmya-pratipatti-dārḍhyam jīvanmuktih*

Cidananda dva aspekta trojstva stvarnosti koja su uključeni u *jivanmukti* kad je svijest još uvijek uključena u očitovanje i okrenuta prema van u suprotnosti sa *sat* aspektom koji je sam po sebi usredotočen na postizanje ili stjecanje *dehadisu* u tijelu, itd. *cetyamanesu* prirode *cetya* (poznatog ili predmeta svijesti) *api* usprkos *cit* (sa) stvarnosti u njenom aspektu *cit ekatmya* istovjetna s *pratipathi* opažanjem; stjecanjem svijesti; stjecanjem istinskog znanja *dardhyam* čvrsto, nepokolebljivo, nepovratno *jivanmuktih* oslobođenje čak i u utjelovljenom stanju.

„Postizanjem naše *cidananda* prirode kroz Samo-ostvarenje nastavlja se svjesnost naše temeljne stvarne prirode, iako je mentalni svijet koji sadrži naše tijelo, itd. još uvijek prisutan u polju svijesti. To se stanje naziva *jivanmukti* ili oslobođenje u utjelovljenom stanju.“

Kratka i zagonetna izjava prethodnog aforizma donekle je razjašnjena u sadašnjem. Kada se dogodi Samo-ostvarenje i svijest jogija stopi s univerzalnom sviješću, sve u objektivnom svijetu, uključujući i tijela jogija, doživljava se kao izraz Jedine Stvarnosti. Ta tijela, iako se na njih gleda kao na dio objektivnog svijeta, pod ovim uvjetima ne utječu na njegovu svijest i ne odvajaju je od ostatka objektivnog svijeta. Osjećaj odvojenosti i egoizma koji stvaraju iluzije i ograničenja života u nižim svjetovima nestaje i upravo ta činjenica oslobađa dušu od ropstva nižih svjetova. Jogi koji je postigao ovo stanje u stanju je održati svijest o svom jedinstvu s Jednom Stvarnošću unatoč aktivnostima oko kojih je angažiran i unatoč tijelima kroz koja i nadalje djeluje. Iz tog razloga on se i naziva *jivanmukta*, tj. oslobođeni, dok još uvijek živi u nižim svjetovima. On svoj vanjski život živi poput drugih ljudi, ali je potpuno nezvan za svoju individualnost koja stvara iluzije nižih svjetova i stoga je slobodan od tih iluzija i ograničenja koja proizlaze iz ove vezanosti.

Dvije su točke koje treba istaknuti kako bi naše zamisli o ovom stanju bile jasnije. Prvo je da *jivanmukti* ili oslobođenje ne znači ulazak u novi svijet ili *loku*. To je stanje svijesti u kojem se sve što postoji, uključujući i objektivni svijet, vidi kao aspekt ili izraz Jedine Stvarnosti, izvan koje i osim koje ništa ne može postojati.

Sloboda stvarno podrazumijeva prelazak s mjesta ili skupa uvjeta u kojima je netko ograničen u kretanju ili aktivnostima na drugo mjesto ili skup uvjeta u kojima su ograničenja uklonjena. Očito je da oslobođenje ne može značiti ulazak u novi svijet dijelom ili odvojeno od svijeta koji je ostavljen. Kada se sve izravno doživljava kao sastavni dio Jedine stvarnosti, kamo da se ide, od čega se može pobjeći, za što se čovjek može vezati, od čega se može odvojiti, što se može poželjeti, od čega se može odustati? U ovom vrhovnom stanju prosvjetljenja, takav prijelaz, promjena mjesta, stanja ili odnosa čak ni teoretski nije moguć, jer je stvarnost u kojoj je jogi usidren sveprožimajuća, sveobuhvatna i nedjeljiva cjelina.

Druga točka koju bismo mogli istaknuti jest da uzimanje tijela na nižim razinama kako bi se obavio neki posao kao *adhikiiri purusa* u poticanju božanskog plana ne znači

nikakvu razliku za oslobođenog pojedinca, osim što mora raditi pod određenim ograničenjima koja su svojstvena za razinu na kojoj djeluje njegova svijest. Na primjer, ako radi na fizičkoj razini kroz fizičko tijelo, mora održavati to tijelo kao i drugi ljudi tako što ga redovito hrani i odmara tijekom noću kroz spavanje. Istina je da mu izvanredne moći koje prate ta visoka stanja svijesti omogućuju da prevlada neka od ovih ograničenja, ali ipak, postoje neka ograničenja koja su svojstvena samom ustrojstvu tijela koje radi na određenoj razini i svijest mora djelovati pod ograničenjima te razine. Ali kako se njegova svijest može s lakoćom kretati gore-dolje kroz različite razine pomoću djelovanja mehanizma *susumna*, ograničenja razine se mogu nadvladati u bilo kojem trenutku i stoga ne mogu ometati rad *adhikari purusa*.

Za dobrobit onih čija su znanja o unutarnjim stvarnostima života neodgovarajuća i koji ne znaju što znači izraz *adhikari purusa*, može se istaknuti da postoji unutarnja vlada svijeta koju čini hijerarhija adeptata okultizma, koji su oslobođeni pojedinci. Oni imaju određene visoke dužnosti ogromnih odgovornosti poput one *manu-a* rase i radeći svoj posao nepoznati i neprepoznati od vanjskog svijeta. Upravo se te osobe nazivaju *adhikari purusa*, izrazom koji doslovno označava nekog pojedinca koji ima određenu odgovornu djelatnost, koji obavlja određenu vrstu posla i posjeduje potrebne snage za obavljanje tog posla. Ta okultna hijerarhija vodi evoluciju čovječanstva iznutra i stalnim prilagođavanjem i ispravljanjem sila i kretanja vanjskog svijeta osiguravajući ostvarenje božanskog plana.

Treba napomenuti i značenje sanskrtske riječi *dardhyam* koja znači „čvrst“ ili „nepokolebljiv“. Ostvarenje krajnje istine je progresivan proces na najvišoj razini samodiscipline joge. Privremene vizije Stvarnosti sve većeg sjaja i dubine počinju se viđati kad jogi dosegne uzvišeno stanje *atmičke* svijesti, ali te vizije blijede ili potpuno nestaju uslijed povratka svijesti u niža stanja, iako su čak i ta niža stanja toliko transcendentna po svojoj prirodi da su potpuno iznad svake ljudske imaginacije. Oslobođenje ili *jivanmukti* predstavlja trajno i nepovratno bivanje uspostavljeno u svijetu Stvarnosti. Ovo vrhovno stanje može se postići tek nakon mnoštva ponovljenih napora da se izgubljena svijest o Stvarnosti ponovno povrati. Način na koji se to radi nagovještava se u aforizmu 19 *Pratyabhijna Hridayam*, aforizmu III-24 *Siva-Sutra* i aforizmu IV-29 *Yoga-Sutra*.

Studentu može pasti na pamet da su u ovom aforizmu spomenuta samo dva aspekta trojstva stvarnosti koje se na sanskritu naziva *sat-cit-ananda*. Objašnjenje ove očite anomalije leži u činjenici da, iako je stvarnost trostruke prirode, treći aspekt nazvan *sat* ne može se „steći“ kako to sanskrtska riječ *labhe* nagovješćuje. Mi smo *sat*, krajnja istina u našoj najdubljoj i temeljnoj prirodi, i bilo bi apsurdno reći da „stićemo“ *sat* pri Samo-ostvarenju. Da stićemo *sat*, tko je onda sticatelj ovog *sat-a*, jer, onkraj *sat-a*, krajnje stvarnosti, nema ničega. Utemeljujemo se trajno i nepovratno u našoj *sat* prirodi u Samo-ostvarenju.

१७. मध्यविकासाच्चिदानन्दलाभः

(17) *madhyavikāsāt cidānanda-lābhah*

Madhya središte *vikasat* proširenjem (*vikasa* znači širenje, otvaranje) *cidananda* trojni aspekt krajnje stvarnosti, ali *sat* se ne spominje, jer je u pozadini ne-pojavnog kada je *cit* aspekt prisutan labhah postignućem, stjecanjem.

„Samo-ostvarenje ili postizanje *cidananda* stanja moguće je proširenjem i razvojem središta vlastite svijesti.“

Nakon što se pozabavio silaskom i izražavanjem svijesti kroz njezino središte i njenim očitovanjem u različitim stanjima uma i mentalnim pojavama, te mogućnošću oslobađanja svijesti iz nižih svjetova u koje je upletena, autor u ovom aforizmu nagovještava opće načelo u kojem leži način oslobađenja. Većina aspiranata koji nisu upoznati s okultnim pojmom sveukupne konstitucije ljudskog bića i načinom na koji svijest i njezin podijeljeni proizvod, um, djeluju u raznim nositeljima, teško će razumjeti dublji značaj ovog zagonetnog aforizma.

Važna stvar koju moramo imati na umu prilikom razmatranja ovog pitanja oslobađenja svijesti od iluzija i ograničenja nižih svjetova jest da su svi nositelji *jivatme* oživljeni, upravljani, zajedno sa umom, koji kroz njih osvjetljen djeluje, iz zajedničkog središta sa Velikim Središtem zvanim *mahabindu* na sanskrtu. O ovoj se točki temeljito govorilo u poglavljima knjige *Čovjek, Bog i Svemir* i ovdje se na njoj ne moramo zadržavati. No, u ovom kontekstu potrebno je ukratko objasniti funkciju ovog središta u izražavanju uma i svijesti kroz nositelje i oslobađanje svijesti od nositelja kroz njihovo zajedničko središte.

Središnja zamisao koju treba imati na umu prilikom razmatranja ovog problema jest da um i svijest mogu djelovati samo kroz središte i da se mogu prenijeti iz jedne razine u drugu samo kroz zajedničko središte koje povezuje nositelje različitih razina. Složeni i izloženi nositelji na najniže tri razine služe samo kao mehanizmi u povezivanju uma i svijesti sa pojavama vanjskog svijeta pružajući razvijajućoj duši razna iskustva. U ovom su procesu živci, mozak i drugi nevidljivi organi poput čakri, pravi instrumenti uma i svijesti, dok ostatak tijela služi samo u svrhu održavanja ovih vitalnih instrumenata. Um i svijest rašireni su duž mozga i živaca, sve do osjetilnih organa i uspostavljaju dodir sa vanjskim svijetom putem *jnanendriya*, a utječu na vanjski svijet putem *karmendriya*.

Ako uđemo malo dublje u rad mehanizma koji omogućuje svijesti i umu djelovanje u pojavnim svjetovima, ustanovit ćemo da su čak i mozak, živci, itd., samo vanjski instrumenti materijalnih razina. Pravi instrument je Središte Svijesti u kojem su usredotočeni svi nositelji Monade i kroz koje se svijest može kretati gore-dolje od najviše do najniže razine, ne krećući se uopće u uobičajenom smislu. Teško je razotkriti ovu činjenicu na najniže tri razine osobnosti na kojima je zajedničko središte skriveno unutar zatvorenih nositelja, no na duhovnim razinama, gdje su nositelji atomski, uloga koju središnje središte ili *bindu* igra u djelovanju svijesti lako je uočljiva.

Razmatrajući oslobađanje svijesti iz ovog složenog mehanizma uma i nositelja različitih razina, potrebno je zapamtiti da kada se ljudska svijest uključi u takozvanu

materiju najnižih razina i izgradi nositelje za svoje izražavanje na tim razinama, mehanizam koji je oslobađa ovog psiho-materijalnog mehanizma i vraća svijest o njenoj božanskoj prirodi, izgrađen je u nositelju i naravno da je materijalan. On će omogućiti Monadi da se oslobodi ropstva i udruživanja sa materijom sada kada je svrha involucije i evolucije ostvarena, te da se može slobodno vratiti u svoj pravi dom u svijet Stvarnosti sa svim plodovima iskustava, sposobnosti i moći koje je razvila tijekom dugog tijeka svoje ljudske evolucije.

Čitav *susumna* mehanizam sa svim nevidljivim silama i energijama koje su sa njim povezane treba promatrati u ovom svjetlu. To je svojevrsni put za bijeg, pravovremeno predviđen za Monadu, kako bi se povukla u svoj pravi dom. Naravno, ovaj je mehanizam potreban tek pred kraj dugog tijeka joga samodiscipline, kada je duša postala duhovno zrela i razvila svoje skrivene potencijalne sposobnosti i moći. Važno je imati na umu da su sredstva i put bijega na raspolaganju čim je to potrebno. Posljednja dva aforizma *Siva-Sutri* ističu ovu važnu činjenicu.

Većina aspiranata zaboravi ili ne zna ovu činjenicu, ili misle da je tehnika joge isključivo tehnika rješavanja uma i da je moguće zanemariti ovaj mehanizam. Ali ako djelovanje uma ovisi o ovom mehanizmu, kao i specifične energije kao što je to *prana* i *kundalini*, koje prolaze kroz njega, tada se i s tim mehanizmom treba baviti. Upravljanje i manipulacija strujama *prane* i *kundalini* dio je procesa rješavanja ovog mehanizma kako bi se um i svijest oslobodili njegove ograničavajuće i vezujuće prirode.

Istina je i da rješavanje ovog mehanizma ne poduzima uvijek sam aspirant u svim sustavima joge, već da potrebne promjene ponekad po potrebi donosi guru ili božanska sila, a da učenik o tome ništa ne zna. To je moguće jer se silama i energijama koje prolaze kroz mehanizam može upravljati i manipulirati odozgo i odozdo. Na primjer, u *bhakti* jogi ili putu ljubavi, bhakta ne ulaže poseban napor kako bi riješio ovaj težak problem. Rješava ga njegova *ista devata* ili njegov guru koji djeluje kao posrednik *ista devata*. Zapravo, na najvišim stupnjevima joge gdje se moraju napajati najviša središta nositelja, manipulacija i upravljanje suptilnim silama poput *kundalini* može biti pokrenuto samo božanskom snagom koja djeluje preko svojih ovlaštenih i osposobljenih posrednika koji moraju biti oslobođena bića. Ovo je zaštita od mogućnosti da beskrupulozni i neosposobljeni aspiranti pređu u viša područja svijesti i otkriju njezine tajne ili zloupotrijebe njezine moći.

Ovaj je aforizam još jedno remek-djelo iskazivanja okultne istine u sažetom obliku. Njegovih pet riječi utjelovljuje osnovnu tehniku joge kao i njezin cilj. Jer joga je znanost otkrivanja Stvarnosti koja je skrivena u ljudskom srcu postupnim razotkrivanjem različitih slojeva uma i svijesti. Sanskrtska fraza *madhyavikasat*, koja znači „proširivanje središta“, na vrlo prikladan način izražava procese otkrivanja Stvarnosti koja je skrivena u samom središtu svijesti.

१८. विकल्पक्षय-शक्ति-संकोच-विकास-वाहच्छेदाद्यन्त-
कोटि-निभालनादय इहोपायाः ।
(18) *vikalpakṣaya-śakti-samkoca-vikāsa-vāhacched-
ādyantakoṭi-nibhālandaya ihopāyāh*

Vikalpa je aktivnost nižeg uma koju karakteriziraju nepouzdanost, sumnja, pogreška i izmjene *ksaya* postupni prestanak sa konačnim razrješenjem *vikcalpaksaya* odgovara *cittavrttinirodha* u Joga-Sutrama *saktisankocavikasa* skupljanju i širenju ili povlačenju i prikazivanju božanske moći koja se pojavljuje kroz središte svijesti *vahah* struja energije poput *prane*, *kundalini* koje teku duž određenih kanala ili *nadi cheda* regulirajući, kontrolirajući, prekidajući *adī* započevši *anta* kraj *koti* najviše točke ili stupnja bilo čega, ili točke u općenitom *nibhalana* opažanju, viđenju *adayah* množine od *adī*, značenja „itd.“ *iha* ovih *upayah* (su) metode.

„Metode za razvoj središta postupno zaustavljaju aktivnost uma, učeći tehniku povlačenja i prikazivanja božanske snage, koja se prikazuje kroz središte svijesti. Upravljaču i prekidaju protok *prane*, kada je potrebno, i drugih vrsta energija duž njihovih dotičnih kanala. Pokušavaju spaziti Stvarnost unutar i izvan Točke, prodiranjem u ovu Točku i krajnja stanja s obje strane, te druge joga tehnike slične prirode.“

Ovaj aforizam do određene mjere razrađuje opće načelo postavljeno u posljednjem aforizmu o metodi postizanja Samo-ostvarenja razvijanjem središta nečije svijesti. Nabrojano je nekoliko tehnika joge koje nisu uobičajene, a izražene su neobičnim jezikom. Onima koji su jako zainteresirani za jogu bit će zanimljivo proučiti stvarno značenje fraza koje se koriste za ove tehnike.

Razmatrajući prirodu ovih različitih metoda potrebno je imati na umu dvije važne činjenice. Prva, da se prikazane metode uzimaju kao reprezentativne prakse usvojene za postizanje svrhe joge, a ne kao iscrpan postupak iste. Čitava znanost joge sa svojim različitim praksama i tehnikama pruža za *sadhaku* vrlo širok izbor i on može izabrati tehniku koja odgovara njegovom temperamentu, stupnju razvoja ili u pogledu neposrednog cilja. Ili, ako ima dovoljno sreće da bude u izravnom kontaktu sa sposobnim guruom, da ga ovaj potpuno vodi kroz nju.

Druga činjenica je, da student treba pokušati razumjeti dublje i stvarno značenje riječi koje se koriste za označavanje različitih praksi. Da ne ostane zadovoljan samo doslovnim značenjem riječi koje su tehničke prirode i koje će mu teško dati bilo kakvu ideju, osim ako je upoznat s temeljnom filozofijom. Svaka škola mišljenja, kao što je već istaknuto, ima svoju terminologiju koja ukazuje na različite metode koje se koriste u različitim školama mistike i okultizma, iako je krajnji cilj svih istinskih sustava duhovne samo-kulture isti, Samo-ostvarenje. Postoje i neke posebne metode svojstvene školi koju je osnovao određeni učitelj, ali općenito se te metode daju samo onima koji pripadaju školi i ne otkrivaju se onima koji nisu inicirani. Na taj način sve ove škole daju svoj poseban doprinos općem fondu teorijskog znanja o ovoj svetoj znanosti koja se tisućama godina prenosi s jedne generacije na drugu.

Razmotrimo ukratko prakse koje su u ovom aforizmu preporučene za razvoj središta svijesti.

Vikalpa doslovno znači "pogreška", "nepouzdanost", "mašta". Budući da su svi ovi nedostaci karakteristike nižeg uma, čije je znanje nestvarno i narušeno neznanjem, riječ se koristi u širem smislu za aktivnost uma na nižim razinama iluzije. Riječ *ksaya* znači „postupni prestanak sa konačnim razrješenjem“. Dakle, izraz *vikalpaksaya* znači postupni prestanak aktivnosti i sklonosti uma koje zaklanjaju svjetlo Stvarnosti. Izraz dakle ima isto značenje kao i u aforizmu I-2 *Joga-Sutri*, iako su korištene riječi toliko različite.

Sakti-samkocavikasa. Ova fraza doslovno znači dobrovoljno povlačenje i projiciranje božanske moći koja se očituje kroz središte individualne svijesti. Da bismo u ovom kontekstu razumjeli značenje ove fraze potrebno je podsjećanje da je božanska snaga temelj pojavnog svemira i tek kada se projicira kroz središte svijesti, pojavni svijet mentalne prirode dolazi u postojanje, usredotočen oko točke svijesti. To vrijedi kako za mikro-kozmički svijet čovjeka, tako i za makro-kozmički svijet *isvare* ili Logosa. Kada se integrirana snaga projicira kroz središte, ona se diferencira na nebrojene oblike energija koje pružaju mehanizam kroz koji svijest i um djeluju u svijetu koji nastaje.

Stoga bi trebalo biti jasno da ako se svijest želi osloboditi svijeta pojavnosti i uspostaviti svoju istinsku prirodu u ne-pojavnom, mora steći snagu koja bi je povukla iz mentalnog svijeta koji je sama stvorila. Tek tada će biti slobodna povući se u svijet Stvarnosti i ostati u njemu u jednom integriranom obliku ili sići u svijet pojavnosti ponovnom projekcijom svoje moći kroz svoje središte i ponovnim stvaranjem svijeta oko tog središta. Ova vrsta upravljanja nad božanskom moći omogućuje oslobođenom pojedincu djelovanje i u očitovanom i u nečitovanom. Način na koji se ova tehnika stiče nagovještani su u nekim aforizmima *Siva-Sutre*.

Vahaccheda. Treća vježba koja se preporučuje u ovom aforizmu je *vahaccheda*, što doslovno znači regulacija i prekid struja koje teku duž svojih kanala. Izraz se očito odnosi na struje energija kakve su *prana* i *kundalini* koje teku duž svojih kanala koji se nazivaju *nadi*. Tim strujama upravljaju i reguliraju ne samo razne vrste vitalnih procesa u nositeljima već su i izraz uma i svijesti kroz te nositelje. Primjerice, dobro je poznato da se širenje svijesti, koje je cilj u joga vježbi, može postići samo prolaskom *kundalini* kanalom *susumna* u stupu kralježnice i aktiviranjem različitih središta ili čakri, koje povezuju različite nositelje svijesti.

Metode koje se koriste pri upravljanju tim strujama strogo je čuvana tajna na stazi joge, a znanje o njima prenosi se samo onima koji su duhovno zreli i u tu svrhu odgovarajuće osposobljeni, te koji ih ne mogu zloupotrijebiti u svoje sebične ciljeve. Istina je da se mnogi pseudo-jogiji i učitelji joge petljaju u te stvari, a i da mogu steći određene moći, ali su one lažnog karaktera. Njihovo vježbanje je opterećeno velikom opasnošću za život i zdrav razum onih koji se miješaju u ove prakse kako bi zadovoljili svoju taštinu ili žudnju za moći. Ove se metode mogu pravilno i sigurno koristiti samo na najvišim stupnjevima vježbanja joge, kada su postavljeni zdravi temelji karaktera, stečena potpuna kontrola nad nositeljima i kad je um potpuno oslobođen svih vrsta sebičnih i vulgarnih želja koje često motiviraju život običnih ljudskih bića. Upravljanje ovim strujama, energijama poput *kundalini*, potrebno je samo kada su fizički i suptilniji nositelji pravilno razvijeni, pročišćeni i stavljani pod kontrolu volje. Sve što je potrebno

je otvoriti kanale između različitih nositelja tako da se svijest može kretati gore-dolje komunikacijskom linijom između nositelja kako je to određeno duhovnom voljom pojedinca. Ovo zahtijeva vrlo intenzivan i rigorozan trening pod izravnim nadzorom *sat gurma* koji je i sam prošao taj put i posjeduje sva potrebna znanja za vođenje učenika, omogućujući mu da sigurno razvije te duhovne moći. Ali *sat-guru* mora biti oslobođena osoba, a ne puki nositelj naslova kojemu su titulu dodijelili njegovi pretjerano oduševljeni učenici ili čak on sam sebi.

Adyantakoti nibhalana. Posljednje sredstvo razvijanja središta nagoviješteno u ovom aforizmu je zagonetnog karaktera i ako bi se doslovno preveo na engleski, izraz bi značio „opažanje u točki početka i kraja“. Da bismo razumjeli značenje ove naoko besmislene izjave moramo se ponovno prisjetiti važne funkcije idealne točke u očitovanju i načina na koji ona služi kao instrument izražavanja individualnog uma i svijesti centraliziranjem i ograničavanjem bezgranične i beskonačne stvarnosti koja leži u osnovi svemira. U ovoj Stvarnosti, koja je cjelovita i integrirana, nema početka ni kraja jer je ona iznad vremena i prostora. Početak i kraj mogu biti prisutni samo u stvarima koje su unutar područja očitovanja. Oni su obilježja mentalnih pojava koje se odvijaju u umu pojedinca, a budući da je pojedinačni um usredotočen na točku, u toj bi točki trebalo i tražiti njihovo podrijetlo.

Čitav pojavni svemir, koji ima milijarde solarnih sustava raširenih u naoko bezgraničnom prostoru i beskrajnom vremenu, djeluje u univerzalnom umu Kozmičkog Logosa i pojavljuje se i nestaje u vječnoj izmjeni *srsti* i *pralaya*. Sve što je prisutno u ovom svemiru ima početak i kraj. Da bi se opazila ta temeljna činjenica, koja se tiče prirode očitovanog svemira, svijest pojedinca mora biti usredotočena na Veliku točku ili *mahabindu* iz koje je svemir projiciran. Kad je toliko usredotočen, prisutan je na pragu između dva svijeta, svijeta Stvarnosti s jedne i svijeta pojavnosti s druge strane i s najvećom lakoćom može prijeći u bilo koji od ova dva svijeta. Zapravo, za takvu osobu ova dva svijeta postaju jedan.

Vježba „opažanja u točki početka i kraja“ nije ništa drugo nego pokušaj stjecanja sposobnosti podizanja središta individualne svijesti na razinu univerzalne svijesti. Ovo je, naravno, dobro poznata tehnika joge najvišeg stupnja.

१६. समाधिसंस्कारवति व्युत्थाने भूयो भूयश्चिदक्या-
मर्शान्नित्योदितसमाधि लाभः ।

(19) *samādhisaṃskāravati vyutthāne bhūyo bhūyaś
cīdāikyāmarśān-nityodīta-samādhi-lābhaḥ*

Samadhisamskara utisci ili posljedice *samadhi vati* ispunjene, zaposjednute, zasićene ili prožete sa *vyutthane* u stanju koje slijedi *samadhi* u kojem opet postoji aktivnost uma *bhuyah + bhuyah* iznova i iznova, opetovano *adaikya* sjedinjenje (s *citi*) *amarsat* (po) obitavanju, dodiru, trljanjem o *nitya* uvijek *udita* podizan *nityodita* stoga znači stalno, nepovratno ili neprekidno *samadhi* stanje *samadhi* ili svjesnost Stvarnosti *labhah* zaslužene, zadobivene.

„Da bi se postiglo trajno i nepovratno *samadhi* stanje, potrebno je iznova i iznova spajati svoju svijest s Jednom Stvarnošću, bez obzira što stanje *samadhija* počne nestajati i počinje se pojavljivati mentalna aktivnost.“

Samadhi je stanje uma i svijesti koje se u ranim fazama proživljava samo kratko, a slijedi ga niže stanje u kojem um ponovno postaje aktivan i *samadhi* stanje prestaje. Iako ovo stanje nije potpuni povratak na prethodno stanje, karakteriziraju ga mnoge nove značajke koje su proizašle iz privremenog *samadhija*, ipak, ovo prekinuto stanje *Samadhija* nije krajnji cilj Joge i ne može osloboditi jogija od iluzija i ograničenja nižih svjetova.

U prvom redu, privremeni uvid Stvarnosti dobiven ovim načinom ne može biti potpuno ostvarenje te stvarnosti. Punina ili cjelovitost i trajnost idu zajedno jer su to zapravo dva aspekta istog stanja koja se općenito naziva vječnošću. Riječi "vječan" i "stvaran" odnose se na istu vrhovnu svijest koja leži u temelju pojavnog svemira i uvijek ostaje cjelovita, nepromjenjiva i sveobuhvatna. Ono što je stvarno mora biti ne samo iznad vremena i prostora već i iznad parcijalnih izraza koji su karakteristični za diferencirana stanja.

Na drugom mjestu, sklonost prekidanju najvišeg *samadhi* stanja i vraćanje u niže stanje, u područje vremena, prostora i diferencijacije, znači da proces Samo-ostvarenja nije nepovratan i da još uvijek postoji opasnost od vraćanja ili padanja sa dostignutih visokih stanja. Svi istinski oslobođeni adepti okultizma ne samo da su ušli u svijet Stvarnosti i postigli potpuno shvaćanje svoje božanske prirode, već su se trajno i nepovratno usidrili u tom svijetu. Ne postoji mogućnost da se ponovno uključe u iluzije i ograničenja nižih svjetova. Istina je da se mogu ponovno spustiti u ove svjetove i raditi na ispunjenju božanskog plana, ali ovo je dobrovoljan poduhvat u kojem u potpunosti održavaju svoj kontakt sa stvarnim svijetom. To nema nikakve veze s 'padom' pojedinaca na putu joge zbog neke slabosti njihove prirode ili nedostizanja konačnog i cjelovitog stanja oslobođenja.

Nagovještaji za ova među-stanja koja postoje između djelomičnog i potpunog ostvarenja, opasnosti od "pada" svojstvena tim stanjima i nužnost postizanja istinskog stanja oslobođenja sa kojeg nije moguć "pad", nalaze se u istinskim okultnim raspravama poput *Joga-Sutra* ili *Siva-Sutra*, koje se bave problemima Samo-ostvarenja. Ne samo da ove rasprave prozivaju te opasnosti, već i nagovještavaju sredstva koja se moraju usvojiti da bi se postiglo stanje punog Samo-ostvarenja ili oslobođenja, koje je iznad potrebe za iskušenjem i mogućnošću pada.

Iz gore navedenih razloga postizanje djelomičnog Samo-ostvarenja u privremenom *samadhiju* samo je privremena faza na putu Joge i napori se moraju stalno ulagati da se ovo privremeno stanje učini trajnim i nepovratnim. To se može učiniti samo stalnim ponavljanjem postizanja *samadhija* i sa pokušavanjem postizanja sa većom učestalošću, lakoćom i cjelovitošću. Ovo općenito načelo primjenjivo je na svaku vrstu postignuća, čak i u običnom životu. Prvi puta uspjeh prate velike poteškoće, ali ako nastavimo ponavljati napore, sve intenzivnije i ozbiljnije, s vremenom uspjeh postaje lak i savršen.

Ovo je načelo primjenjivo i na postizanje stanja Samo-ostvarenja, ali postoji razlika u primjeni načela i stečenih rezultata zahvaljujući jedinstvenoj prirodi postignuća koje je cilj. U slučaju bilo kojeg uobičajenog postignuća, koje se može postići progresivnim stupnjevima savršenstva, tragač za savršenstvom ostaje odvojen od savršenstva koje je cilj i nema promjene u prirodi progresivnog savršenstva koje se postiže. Ali u Samo-ostvarenju tragač postaje jedno s onim čemu teži i u takvom stanju očito nije moguće težiti za sve većim i većim savršenstvom kao u slučaju svjetovnih težnji.

Osim toga, stanje prosvjetljenja postignuto u Samo-ostvarenju toliko se bitno razlikuje od najvišeg stanja prosvjetljenosti u svijetu pojavnosti da ljudskom umu nije moguće niti djelomično shvatiti daljnje stupnjeve razvoja svijesti u dubljem području stvarnosti koje se otvara kad *mahatma* postaje *jivanmukta*. Sve što maglovito možemo shvatiti jest da se odvija razvoj koje oslobođenom pojedincu omogućuje da zauzme sve više i više dužnosti odgovornosti i moći, sve dok ne postane Logos ili *isvara* očitovanog sustava.

Budući da je ova metoda ponovljenih napora, u svrhu vraćanja stanja prosvjetljenja, izražena na prilično osebujan način, koji će nekim studentima biti teško razumljiv, bilo bi korisno ako proanaliziramo neke sanskrtske fraze u ovom aforizmu i razjasnimo značenje upotrijebljenih riječi. Složena fraza:

Bhuyo bhuyas cidaikyamarsan

kada se analizira zaprima sljedeći jednostavan oblik:

bhuyah + bhuyah + citi + aikya + amarsat

Riječ *bhuyo* je zapravo *bhuyah* a uzela je oblik *bhuyo* prema pravilima sanskrtske gramatike. *Bhuyah + bhuyah* znači „opet i opet“.

Citi predstavlja Univerzalnu Svijest, a individualna svijest je njen djelomični izraz kroz njihovo zajedničko središte. Krajnji je cilj joge preokrenuti proces centralizacije svijesti. Što u posljednjoj fazi joge znači, prolazak individualne svijesti kroz zajedničko središte i izlazak u područje univerzalne svijesti i postajanje jedno s njom. Zbog toga što individualna svijest teži povratku u svoje prijašnje stanje, taj se proces sjedinjavanja sa univerzalnom sviješću mora ponavljati sve dok se individualna svijest ne oslobodi te sklonosti i dok se trajno i nepovratno ne usidri u svijetu Stvarnosti. Kako ovo postići? Zadržavajući ili pokušavajući zadržati svijest o ovoj cjelovitosti. To označava sanskrtska riječ *amarsat*. O istoj tehnici govori se u aforizmu IV-29 *Joga-Sutri* i aforizmu III-24 u *Siva-Sutri*.

Izraz *nityodita-samadhi* predstavlja stanje stalne svijesti o Stvarnosti čak i tijekom mentalnih aktivnosti u svijetu pojavnosti. Tada se sunce božanske svijesti svijetli cijelo vrijeme i ne zalazi kao u ranijim fazama.

२०. तदा प्रकाशानन्दसार-महामन्त्र-वीर्यात्मकपूर्णाहंता-
वेशात् सदा सर्वसर्गसंहारकारि निजसंविद्देवता-चक्रेश्वरता-
प्राप्तिर्भवतीति शिवम् ।

(20) *tadāprakāśānandasāra-mahāmantra-
vīryātmaka-pūrṇāhamtāveśāt sadā sarvasarga-
saṁhārakāri nijasaṁvid-devatā-cakreśvaratā-
prāptir bhavatīti Śivam.*

Tada tada *prakasa* svjetlost svijesti *ananda* blaženstvo *sara* suština *mahamantra* integrirani oblik ili načelo svih *mantri* iz kojih proizlaze sve *mantrae* ili određene kombinacije zvuka u očitovanju *virya* snaga *atmaka* temeljne prirode *purna* savršene, cjelovite, sveobuhvatne *ahanta* Ja-svijesti *avesat* pri silasku, ulasku u, postizanju *sada* trajno, zauvijek (stečeno) *sarva* sveobuhvatno sarga stvaranje, očitovanje *samhara* ponovno zauzima, *pralaya kari* koja može dovesti do *nija* neke (od Jivanmukta Purusa) vlastitog *sanvit(d)* svjesnog kontakta, saveza, obećanja, sporazuma *devata* božanskih *cakra* kruga, prstena, područja, provincija, skupina, lanca, Sunčevog sustava, galaksija, godišnjih ciklusa *isvarata* vladar provincije, Logos *prapti* postignuće *bhavati* događa se, donosi se *iti* sve ovo je (ukratko) *sivam* od prirode i djelovanja Šive.

„Tada se doseže ta sveobuhvatna svijest o krajnjoj stvarnosti, koja je suština svijesti i blaženstva, u kojoj je sama po sebi prisutna integrirana snaga zvuka sposobna za stvaranje i uništavanje bilo čega, bilo gdje i bilo kad. Ona donosi vrhovništvo nad hijerarhijom božanstava koja djeluju u nekom očitovanom sustavu, što je, ukratko, konačna stvarnost koja se odnosi na Šivu.“

Ovo je jedan od najvažnijih i najzanimljivijih aforizama u ovoj raspravi jer baca malo svjetla na prirodu svijesti i moći postignutih u Samo-ostvarenju, kada se svijest pojedinačne Monade neraskidivo sjedini s univerzalnom sviješću koja se naziva Šiva. Riječ *tada* koja znači „tada“ (riječ na sanskrtu znači i piše se isto kao i na hrvatskom, op.prev.) ukazuje na činjenicu da je ovo postignuće rezultat cjelovitog, neprekidnog i nepovratnog stanja svijesti o Stvarnosti na koje se pozivalo u prošlom aforizmu. Očito je da je ovo određena, jasno definirana faza u beskonačnom razvitku svijesti, do koje se dolazi tek nakon produljene i intenzivne borbe u prethodnim fazama djelomične i isprekidane svijesti o stvarnosti. Individualnoj Monadi daje privilegiju da djeluje kao *adhikari purusa* s određenim moćima i odgovornostima kao član okultne hijerarhije bez da izgubi dodir sa svijetom Stvarnosti.

Znanje o stanju prosvjetljenja postignutom nakon Samo-ostvarenja i životu Monade nakon što je ono dostignuto, izuzetno je nejasno i oskudno u okultnoj literaturi. Čak i takva rasprava kao što je *Joga-Sutra*, koja se iscrpno bavi problemima joge, praktički ne daje informacije o tome kakvu ulogu *purusa* igra u drami očitovanja nakon postizanja *kaivalya*. Posljednji aforizam *Pratyabhijna Hridayam* i nekoliko aforizama *Siva-Sutra* bacaju malo svjetla na ovo važno pitanje i stoga su od velike vrijednosti za proučavatelja okultizma. Činjenica da postoji okultna hijerarhija koja vodi i vlada

svijetom, da će čovječanstvo biti vraćeno na pravi put kad god se udalji od njega, pruža tračak nade i običnom čovjeku, a pouzdan i dosljedan je vodič za ponašanje onima koji su u dodiru s unutarnjom stvarnošću života. To nije mala stvar u neizvjesnostima i strašnim izgledima s kojima se suočavamo u modernom svijetu.

Hajde da se nakratko pozabavimo značenjem riječi i fraza korištenih u ovom aforizmu kako bismo mogli shvatiti stvarno značenje mnogih dubokih okultnih koncepata koji su u njemu utjelovljeni.

U prvom dijelu aforizma pokušalo se dati neku predodžbu o uzvišenom stanju postignutom Samo-ostvarenjem. Način na koji je ovo postignuće opisano neobičan je, ali zanimljiv. O njemu se govori kao o silasku sveobuhvatne univerzalne svijesti u individualnu svijest. To se može činiti osebnim načinom izražavanja ideje, ali pažljivim proučavanjem vidjet će se da ova metoda izražavanja baca novo svjetlo na prirodu Samo-ostvarenja. Kada se sjedinjenje konačnog i beskonačnog odvija kroz njihovo zajedničko središte proces se može opisati jednako, i kao uzdizanje konačnog u beskonačno ili silazak beskonačnog u konačno. Upotreba sanskrske riječi *ahanta* u vezi s tim također je potpuno opravdana jer joj prethodi riječ *purna* koja znači "savršeno, cjelina". Stvarno je pitanje nestanak opsega kruga sa ogromnim radijusom, tako da ostaje samo Veliko Središte koje predstavlja Plenumsko stanje Apsoluta. Opseg je taj koji ograničava krug, a ne središte. „Ja“-stvo, koje uključuje sve u kozmosu, identično je s „bez-Ja“-stva.

Kakva je ovo uzvišeno stanje koja se spušta na oslobođenog pojedinca i omogućuje mu da igra određene uloge kao svjestan i učinkovit instrument božanskog plana? Trebali bismo očekivati da ima dualan aspekt koji odgovara svijesti i moći koji leže u temelju pojavnosti i prisutni su neraskidivo povezani u svakom izrazu Stvarnosti u pojavnom svijetu izvedenom iz te Stvarnosti. U ovom aforizmu ta su dva aspekta jasno odvojena i definirana. Definicija ovih aspekata je u najsažetijem obliku i stoga ukazuje na njihovu najbitniju prirodu. Sažeto umijeće predstavljanja utemeljeno je na odvajanju bitnog od nebitnog i predstavljanju samo one najdublje biti onoga što treba predstaviti.

Aspekt stanja svijesti postignutog u oslobođenju definiran je u ovom aforizmu sa tri riječi kao *prakasanandasara*. Ova fraza znači "suština svjetlosti i blaženstva" i očito se odnosi na *cit-ananda* prirodu *atme*, o kojoj su govorili neki od prethodnih aforizama. Zamjena *prakasa* ili svjetlosti za *cit* lako je razumljiva, jer, kao što je istaknuto u „Science and Occultism“, na najvišim razinama pojavnosti svjetlost i svijest se teško mogu razlikovati, pa se mogu nazivati „svjetlo svijesti“. Zbog toga se oslobođenje često naziva prosvjetljenjem. Zašto je izostavljen treći aspekt stvarnosti, sat, objašnjeno je u raspravi o aforizmu 16.

Moćni aspekt stanja oslobođenja isto određuju i tri riječi *mahamantraviryatmaka*. O tome kako je zvuk u temelju pojavnog svemira raspravljeno je u drugim kontekstima u „Science and Occultism“. Snaga zvuka očituje se kroz različite kombinacije zvuka koje se na sanskrtu nazivaju *mantra*. Integrirano stanje svih mantri iz kojeg se u očitavanju izvode sve kombinacije zvukova sa njihovim specifičnim moćima i kvalitetama naziva se *mahamantra*, što znači Velika Mantra. Iz ove integrirane snage *mahamantra* proizlazi i ukorijenjena je u njoj svaka snaga povezana sa sviješću. A kako je oslobođeni pojedinac trajno uspostavljen u svijetu Stvarnosti i njegova svijest

sjedinjena s univerzalnom sviješću, on u svom radu može rukovati ovom beskonačnom i integriranom snagom. Ova je točka razjašnjena u nekoliko aforizama *Siva-Sutre* i o njoj ovdje nije potrebno raspravljati.

U prethodnom dijelu ovog gore spomenutog aforizma bačeno je malo svjetla na prirodu stanja oslobođenja. Preostali dio aforizma služi za pružanje neke zamisli o prirodi djelovanja za koja takav oslobođeni pojedinac postaje osposobljen obavljati. Njegova svijest sjedinjuje se sa kozmičkom sviješću Šive i tako stječe sposobnost povlačenja kozmičke snage svojstvene kozmičkoj svijesti.

Način na koji je opisano ovo djelovanje daje dojam da se misli samo na djelovanje jednog *isvare*, ali riječi je potrebno protumačiti u širem smislu, uzevši u obzir učenja okultne doktrine i dobro poznate činjenice okultnog života u nadljudskim područjima. Oslobođenje zasigurno daje moć izvršavanja djelatnosti logosa, jer je svijest oslobođenog pojedinca sjedinjena s kozmičkom sviješću. No, ta moć je potencijalna i mora se razvijati postupno izvršavajući djelatnosti drugih visokih redova okultne hijerarhije, poput funkcije *manu*-a. Sva ova niža djelovanja uključuju i moć stvaranja, uništavanja i održavanja skupine entiteta, tako da do neke mjere odražavaju i djelovanja *isvare*. Stoga u tumačenju aforizma u ovom širem smislu nema ništa loše. Riječ *isvara* stvarno znači "vladar" ili upravitelj i stoga je primjenjiva ne samo na Predsjedavajuće Božanstvo pojavnog sustava poput planeta, sunčevog sustava ili galaksije, već i na bilo koji visoko odgovorni položaj u kojem je potrebno nešto ograničenije upravljanje i usmjeravanje. Odsutnost nedvosmislene ideje o evoluciji u hinduizmu rezultiralo je pretjeranim pojednostavljivanjem nekih ideja koje se tiču unutar njih stvarnosti nad-fizičkih razina. Odsutnost shvaćanja da oslobođeno biće postupno preuzima mnoštvo položaja od sve veće odgovornosti i snage prije nego što može djelovati kao Logos sunčevog sustava vjerojatno je posljedica te činjenice.

Ako uzmemo da se ovaj aforizam odnosi na djelovanje logosa, tada ova fraza *sada sarvasargasamharakari* očito predstavlja moć stvaranja i uništavanja očitovanog sustava bilo koje sfere u vremenu i prostoru. Lako će biti razumjeti kako ovu moć stječe oslobođeni pojedinac ako se sjetimo da je svijest takve osobe trajno usidrena u svijetu stvarnosti koji obuhvaća cijeli svemir. Ujedinjena je sa sviješću Šive i stoga može imati univerzalnu moć povezanu sa tom vrhovnom sviješću. No, pojedinac rukuje tom snagom kao svjesni instrument te svijesti, a ne kao neovisni entitet.

Druga fraza *nijasamvid-devata-cakresvarata-prapth* koja se odnosi na djelovanje jednog *isvare* u pojavnom sustavu od velike je važnosti jer baca malo svjetla na individualnu jedinstvenost *isvare* čak i u najvišim fazama razvoja svijesti. Sanskrtska riječ *samvit* ima širok obim značenja kao što je „svijest“, „savez“, „sporazum“, „lozinka“, a sve je to donekle primjenjivo u sadašnjem kontekstu ako se sjetimo da je izraz *svasamvit* zapravo zamišljen da ukaže na onu posebnu jedinstvenu kvalitetu svake duše, koja se općenito u teozofskoj literaturi naziva "individualnom jedinstvenošću". Upravo ta individualna jedinstvenost svake Monade ukazuje i određuje ulogu koju joj je suđena da igra u drami očitovanja i u nižim fazama kao jedan *jivatma* i u višim fazama kao jedan *isvara*.

Ovaj bi aforizam trebao ispraviti pogrešan dojam koji neki proučavatelji praktičnog okultizma imaju o prirodi Samo-ostvarenja. Oslobođenje predstavlja slobodu od iluzija

i ograničenja nižih svjetova. To ne znači da se pojedinačna svijest Monade, kada se sjedini s univerzalnom sviješću, u potpunosti stapa i nestaje u njoj. Unatoč širenju i sjedinjavanju svijesti, oslobođeni pojedinac zadržava svoju individualnu jedinstvenost koja je svojstvena samoj prirodi Monade i koja se u ovom aforizmu naziva *nijasamvit*.

Oslobođeni pojedinac ne samo da zadržava svoje individualno središte svijesti koje je koncentrično sa *mahabindu*, velikim središtem univerzalne svijesti, već upravlja i preuzima odgovornost nad određenom skupinom božanstava povezanih s njim i koja trebaju raditi pod njegovim usmjeravanjem u izvršavanju ogromne odgovornosti koju je na sebe preuzeo kao *isvara* očitovanog sustava. Poznata je okultna doktrina da kada se Logos očitovanog sustava pojavljuje kao Predsjedavajuće Božanstvo sustava, on pri tom očitovanju dolazi sa svojom skupinom božanstava i hijerarhijama bića koji mu pomažu u izvršavanju njegovih dužnosti kao jednog Logosa. Upravo su to ta bića, čija je svijest u najintimnijem dodiru s njegovom sviješću, u okultnoj literaturi nazvana *adhikari puruse*, izreka koja predstavlja „pojedince koji su na odgovornim položajima i kojima je na raspolaganju sva nužna moć da izvršavaju svoje dužnosti“.

Prema okultnoj doktrini, ova velika bića, poput samog Logosa, proizvodi su prethodnih evolucija i uvijek se iznova udružuju u dobro povezane skupine kao članovi obitelji ili skupine radnika koji rade zajedno za sveopću svrhu. Povezivanja sa dušama u vanjskom svijetu nisu zbog slučajnosti, već zbog njihovih međusobnih odnosa koji su svojstveni samoj prirodi Monada koje su vječne. Ta povezivanja započinju u ranoj fazi evolucijskog putovanja Monada na nižim razinama, nastavljaju se i ojačavaju kako se pojedinci mentalno i duhovno razvijaju. U najvišim fazama, koje su iznad ljudske faze, ti se odnosi izražavaju u zajedničkom radu, kojega su oslobođeni pojedinci poduzimali u provedbi božanskog plana. Tako se odnosi koji su prisutni u neočitovanom, u svom vječnom obliku, izražavaju i u vremenima i prostoru u svjetovima očitovanja.

Potrebno je zapamtiti da djelovanje Logosa, ili bilo koje druge *adhikari puruse*, koja surađuje s njim u izvođenju božanskog plana, nije motivirano nikakvom željom ili pojedinom voljom, već čistom ljubavlju i željom da se pomogne onima koji su još uvijek uključeni u iluzije nižih svjetova i u svrhu suradnje s božanskom voljom u izvođenju božanskog plana. Zato ova oslobođena bića i mogu raditi zajedno, u savršenom skladu, razumijevanju i suradnji. Njihova svijest je ukorijenjena u univerzalnoj svijesti, njihova je volja usklađena sa božanskom voljom, njihovo je znanje izvedeno iz božanskog uma, tako da ne postoje osobne predrasude, sukobi ideala, nedostatak koordinacije u njihovim aktivnostima na raznim područjima.

Posljednja fraza *iti siva* ovog aforizma, izražena je na rijedak način sanskrtskog jezika, trebala bi prenijeti zamisao da je sveobuhvatna Svijest i beskonačna Moć, koje oslobođenim pojedincima omogućuju obavljanje djelovanja *isvare* ili bilo kojeg *adhikari puruse*, doista kozmička svijest i snaga Šive, a da su oslobođeni pojedinci samo središta u njegovoj svijesti i instrumenti njegove moći. Sve ove zamisli detaljnije su obrađene u *Siva-Sutri*. Stoga je potrebno ove dvije rasprave proučavati zajedno.